

Loslopende katten

Gezamenlijke verkenning van de problematiek en oplossingsrichtingen rondom loslopende huiskatten en zwerfkatten¹

16-1-2023

¹ Gezamenlijke verkenning in opdracht van en onder redactie van het ministerie van LNV. Deze verkenning beschrijft de uitspraken van de betrokken partijen en het door hen aangedragen bronmateriaal. De uitspraken in deze verkenning hoeven niet overeen te komen met de standpunten van het ministerie van LNV. Dank aan alle betrokken stakeholders.

Inhoud

Inleiding.....	3
Samenvatting (1/3).....	5
Samenvatting (2/3).....	6
Samenvatting (3/3).....	7
1. Huiskatten	8
1.1 Inleiding huiskatten	8
1.2 Problematiek huiskatten	9
1.2.1 Aantal huiskatten in Nederland	9
1.2.2 Het kwijtraken en verwilderen van huiskatten	9
1.2.3 Predatie en predatie-effecten	12
1.2.4 Zoönose-risico's	16
1.2.5 Overlast.....	17
1.2.6. Overige problemen	17
1.3 Doel t.a.v. loslopende huiskatten	18
1.4 Oplossingsrichtingen t.a.v. loslopende huiskatten	18
1.4.1 Verantwoord houderschap	18
1.4.2 Landelijke chipplicht	21
Gemeentelijke chipplicht	24
1.4.3 Neutralisatieplicht	25
1.4.4 Kat verplicht (tijdelijk) niet los laten lopen	27
1.4.5 Overige oplossingsrichtingen.....	29
2. Zwerfkatten	30
2.1 Inleiding zwerfkatten.....	30
2.2 Problematiek zwerfkatten	30
2.2.1 Aantal zwerfkatten in Nederland.....	30
2.2.2 Dierenwelzijn van zwerfkatten	30
2.2.3 Predatie en predatie-effecten	31
2.2.4 Zoönose-risico's	31
2.2.5 Overlast.....	32
2.2.6 Overige problemen	32
2.3 Doel t.a.v. zwerfkatten	32
2.4 Oplossingsrichtingen t.a.v. zwerfkatten	32
2.4.1 TNRC	33
Permanente opvang	35
Dodен (na vangst).....	36
2.4.2 Afschot.....	37
Bijlage 1: Overzicht betrokken partijen	38
Bijlage 2: Achtergrond.....	39

Inleiding

Aanleiding

De kat is in Nederland een gewaardeerd huisdier. Huiskatten zorgen bij veel eigenaren voor bijvoorbeeld gezelschap of ongediertebestrijding. De kat is samen met de postduif het enige gehouden dier in Nederland dat vrij rond mag bewegen. Dit geeft het dier veel bewegingsvrijheid, maar een keerzijde is dat huiskatten kunnen kwijtraken en gaan zwerven. Ook jagen loslopende huiskatten en zwerfkatten op o.a. vogels, kunnen ze ziekten verspreiden en zorgen ze voor geluidsoverlast of poepen in de tuin. De afgelopen jaren is er in de Tweede Kamer herhaaldelijk aandacht geweest voor loslopende katten en is onder meer gesproken over een chipplicht en de bestrijding van zwerfkatten. In bijlage 2 vindt u een uitgebreidere toelichting hierop. Deze ontwikkelingen hebben ertoe geleid dat de minister van LNV tijdens het commissiedebat 'Dierenwelzijn' op 20 april 2022 toegezegd heeft de problematiek en mogelijke oplossingsrichtingen, inclusief chipplicht, rondom loslopende katten in gezamenlijkheid met stakeholders te willen verkennen (Kamerstuk 28286, nr. 1256).

Doel

Het doel is om gezamenlijk (LNV, provincies, gemeenten, onderzoekers, natuurorganisaties, terreinbeheerders, dierenwelzijnsorganisaties, zwerfkattenorganisaties, faunabeheerders) te komen tot een verkenning van de problematiek en mogelijke oplossingen t.a.v. loslopende katten. Deze verkenning beschrijft de uitspraken van de betrokken partijen en het door hen aangedragen bronmateriaal. De uitspraken in deze verkenning hoeven niet overeen te komen met de standpunten van het ministerie van LNV. Deze verkenning wordt gebruikt voor de advisering over deze problematiek en biedt zowel de minister van LNV, de Kamer als betrokken partijen een zo objectief mogelijk handvat voor verdere besluitvorming. Deze verkenning zal uiteindelijk met een begeleidend advies worden gedeeld met de minister, zodat deze een weloverwogen besluit kan nemen.

Proces

LNV heeft medio 2022 twee rondetafelgesprekken gevoerd met een vaste groep van 13 externe organisaties. In aanvulling daarop is door LNV in dezelfde periode ook individueel gesproken met 17 organisaties. Tot slot zijn er vier werkbezoeken geweest naar Vlaanderen, Friesland, Groningen en Rotterdam, waarbij in totaal acht organisaties zijn bezocht. De uitspraken van de betrokken partijen en het door hen aangedragen bronmateriaal vormen de basis voor deze verkenning. Alle gecontacteerde partijen zijn in de gelegenheid gesteld om schriftelijk te reageren op de laatste conceptversie van deze verkenning. Het ministerie van LNV heeft de redactie gevoerd. Dank aan alle betrokken stakeholders. Een overzicht van de bij deze verkenning betrokken organisaties vindt u in bijlage 1.

Onderscheid huiskatten en zwerfkatten

In deze verkenning wordt onderscheid gemaakt tussen twee groepen katten, de hiergenoemde 'huiskatten' en de hiergenoemde 'zwerfkatten'. Tot de huiskatten behoren alle gehouden katten met een (vermeende) eigenaar, inclusief schuurkatten en vermiste huiskatten. Hoewel er verschillen kunnen zitten in de socialisatiegraad (i.e. de mate waarin zij gesocialiseerd zijn), geldt voor al deze katten dat ze vallen onder het Besluit Houders van Dieren, d.w.z. de eigenaren hebben verantwoordelijkheden ten aanzien van deze gehouden katten. Tot de zwerfkatten worden alle katten gerekend zonder eigenaar die volledig vrij rondzwerven, en waarvoor dus geen eigenaar

aansprakelijk is. De verkenning is opgesplitst in een gedeelte over de problemen en oplossingen m.b.t. loslopende huiskatten, en een gedeelte over de problemen en oplossingen m.b.t. zwervkatten.

Inhoud en opzet

Zoals hierboven beschreven is de verkenning opgesplitst in een gedeelte over de problemen en oplossingen m.b.t. huiskatten, en een gedeelte over de problemen en oplossingen m.b.t. zwervkatten. Bovenal wordt uitsluitend naar loslopende katten gekeken. Met loslopen wordt bedoeld: katten die ten minste een deel van hun tijd zonder toezicht/controlle van een houder en zonder begrenzing buiten lopen.

Bij zowel de huiskatten als de zwervkatten wordt allereerst gekeken naar de omvang en de aard van de problematiek. Vanwege de maatschappelijke belangen, alsmede de behoefte aan een integrale aanpak, is ervoor gekozen zoönosen, dierenwelzijn en overlast toe te voegen ten opzichte van de toezegging van de minister van 20 april 2022, die enkel het kwijtraken en predatie betrof. Bij huiskatten kijken we naar de problematiek met betrekking tot het kwijtraken en verwilderen van huiskatten, predatie, zoönosen en overlast. Bij de zwervkatten kijken we naar de problematiek rondom dierenwelzijn, predatie, zoönosen en overlast. Op basis van de problematiek is vervolgens voor beide groepen een doel gesteld. Daarna volgt een beschrijving van mogelijke oplossingsrichtingen, die zijn aangedragen door de stakeholders. Per oplossingsrichting is beschreven hoe deze bijdraagt aan de gestelde problematiek en het doel, en wat de belangrijkste uitvoeringsaspecten zijn.

Samenvatting (1/3)

Proces

Na het commissiedebat 'Dierenwelzijn' op 20 april 2022 is een verkenning uitgevoerd met meer dan 30 belanghebbende partijen, waaronder provincies, gemeenten, onderzoekers, natuurorganisaties, dierenwelzijn-, en zwervkattenorganisaties en faunabeheerders. De uitspraken van de betrokkenen en het door hen aangedragen bronmateriaal vormen de basis van de verkenning. De uitspraken in deze verkenning hoeven niet overeen te komen met de standpunten van het ministerie van LNV. Doel was om te komen tot een gezamenlijke verkenning van de problematiek en oplossingen t.a.v. loslopende katten. Hierbij zijn de oplossingsrichtingen voor huiskatten en zwervkatten afzonderlijk uitgewerkt. Per oplossingsrichting is in de verkenning enerzijds beschreven hoe deze bijdraagt aan de problematiek en anderzijds welke uitvoeringsaspecten van belang zijn.

Vijf meest genoemde/belangrijkste problemen huiskatten en zwervkatten

1. Kwijtraken en verwilderen (alleen huiskatten): Jaarlijks worden >60.000 katten als vermist opgegeven. Dit schaadt het welzijn van kat en eigenaar, leidt tot aanzienlijke opvangkosten (~€4,8 miljoen per jaar) voor gemeenten en asielen en creëert een instroom van nieuwe zwervkatten.
2. Predatie: Katten doden jaarlijks zeker 18 miljoen vogels. Onderzoekers stellen dat predatie de meeste vogelpopulaties niet bedreigt. Als gevolg van de veranderende leefomgeving is predatie in het algemeen wel een bedreiging geworden voor groundbroedende duin- en weidevogels. De rol van de kat als predator wordt nog nader onderzocht. Vanwege het grote aantal katten kan het verstorende effect groter zijn dan de daadwerkelijke predatie.
3. Zoönosen: Katten zijn als eindgastheer een belangrijke verspreider van Toxocara (spoelworm) en Toxoplasma (parasiet die toxoplasmose veroorzaakt). Toxoplasmose is met name gevaarlijk voor ongeboren kinderen (miskramen/aangeboren afwijkingen). Het RIVM schat de ziektelast door toxoplasmose op 1890 DALYs/jaar en 46 miljoen euro per jaar.
4. Overlast: Katten kunnen zorgen voor overlast voor bewoners in de directe omgeving, zoals geluidsoverlast, ontlasten in tuinen en vernieling.
5. Dierenwelzijn: Zwervkatten hebben een hoge mortaliteit en lage levensverwachting, o.a. door het gebrek aan (hoogwaardig) voedsel en medische verzorging.

Samenvatting (2/3)

Bijdrage van oplossingsrichtingen aan de problematiek

Op basis van de verkenning heeft de redactie ingeschat welke bijdrage zij van elke oplossingsrichting aan de gestelde problematiek verwacht en waarom. Let wel dat de problematiek m.b.t. overlast en de uitvoeringsaspecten (zoals bijvoorbeeld kosten en draagvlak) niet zijn meegenomen in deze samenvattende tabel. De relatie tussen de oplossingsrichtingen en het aantal loslopende huis- en zwervkatten is wel meegenomen. Een oplossingsrichting die zorgt voor een afname in het aantal loslopende katten, zorgt daarmee ook voor een afname van de andere problemen (waaronder overlast). Bij het inschatten van de effecten gaat de redactie uit van een overgangstermijn die bestaande katten uitzondert van bijv. een chip of neutralisatieplicht.

Tabel 0: Samenvattende tabel waarin de redactie inschat welke bijdrage zij van elke oplossingsrichting aan de gestelde problematiek verwacht en waarom.

Huis-katten		Problematiek			
		Aantal loslopende huis-katten	Kwijtraken & Verwilderen	Predatie	Zoönosen
Verwachte bijdrage aan de problematiek					
Oplossingsrichtingen	Verantwoord houderschap	<u>Onbekende vermindering</u> omdat er meerdere maatregelen zijn om aan te sturen op verantwoord houderschap, met elk hun eigen focus. Het betreffen uitsluitend vrijwillige maatregelen. De effectiviteit van vrijwillige maatregelen is onzeker.			
	Landelijke Chipplicht	<u>Beperkte vermindering</u> . De drempel voor aanschaffen nieuwe kat wordt verhoogd. Mogelijk minder nieuwe nestjes (vanwege chipkosten).	<u>Grote vermindering</u> . Katten kunnen sneller en vaker herenigd worden. Drempel voor dumpen na chippen wordt verhoogd, maar mogelijk meer dumpingen van nieuwe nestjes (vanwege chipkosten). Zorgkosten kunnen verhaald worden op eigenaar. Betere herkenning en daardoor aanpak van verwilderde huis- en zwervkat.	<u>Beperkte vermindering</u> . Gechipte kat predeert ook, maar indirect effect doordat eigenaren aangesproken kunnen worden op hun verantwoordelijkheid.	<u>Minieme vermindering</u> . Mogelijk indirect effect middels het verminderen van het aantal loslopende huis-katten.
	Neutralisatieplicht	<u>Grote vermindering</u> . De drempel tot fok wordt aanzienlijk hoger. Vroegcastratie voorkomt accidentele nestjes van poezen op jonge leeftijd.	<u>Beperkte vermindering</u> . Minder zwervgedrag door neutralisatie. Mogelijk meer verwilderde huis-katten door dumpingen van illegale nestjes.	<u>Medium vermindering</u> . Indirect effect middels het verminderen van het aantal katten en mogelijke gedragsverandering na castratie.	<u>Medium vermindering</u> . Minder kittens door hogere drempel tot fok. Toxoplasma verspreidt zich met name via kittens.
	Kat verplicht (tijdelijk) niet loslopen	<u>Grote vermindering</u> omdat katten (tijdelijk) niet meer loslopen.	<u>Grote vermindering</u> omdat katten (tijdelijk) niet meer loslopen en niet kunnen kwijtraken.	<u>Grote vermindering</u> omdat katten (tijdelijk) niet meer loslopen en niet kunnen prederen.	<u>Grote vermindering</u> omdat katten (tijdelijk) niet meer loslopen en niet met elkaar in contact komen.

Samenvatting (3/3)

Zwerfkatten		Problematiek			
		Aantal zwerfkatten	Dierenwelzijn	Predatie	Zoönosen
Verwachte bijdrage aan de problematiek					
Oplossingsrichtingen	TNRC-methode	<u>Grote vermindering.</u> Op termijn neemt het aantal sterk af indien alle zwerfkatten en nieuwe aanwas geneutraliseerd worden. Kittens en verwilderde huiskatten worden direct herplaatst bij eigenaar.	<u>Grote verbetering.</u> Geen nestjes/gevechten vanwege neutralisatie. Katten krijgen medische verzorging en worden soms bijgevoerd. Dieren worden niet gedood.	<u>Medium vermindering.</u> Katten blijven prederen, maar op termijn neemt aantal katten af en mogelijk minder predatie door neutralisatie en bijvoeren. Kittens en verwilderde huiskatten worden direct herplaatst bij eigenaar.	<u>Medium vermindering.</u> Minder kittens door neutralisaties. Toxoplasma verspreidt zich met name via kittens.
	Permanente opvang	<u>Grote vermindering.</u> Katten worden direct van straat/uit de natuur gehaald. Kittens en verwilderde huiskatten worden direct herplaatst bij eigenaar. Bijdrage kan verminderen door mogelijk vacuümeffect.	<u>Grote verbetering.</u> Geen nestjes/gevechten vanwege neutralisatie. Permanente medische verzorging en voedsel in opvang. Bewegingsvrijheid wordt wel beperkt. Dieren worden niet gedood.	<u>Grote vermindering.</u> Katten worden direct van straat/uit de natuur gehaald en kunnen niet langer prederen. Kittens en verwilderde huiskatten worden direct herplaatst bij eigenaar.	<u>Medium vermindering.</u> Minder kittens door neutralisaties. Toxoplasma verspreidt zich met name via kittens. Daarnaast minder contact tussen katten.
	Doden (na vangst)	<u>Grote vermindering.</u> Katten worden direct van straat/uit de natuur gehaald. Kittens en verwilderde huiskatten worden direct herplaatst bij eigenaar. Bijdrage kan verminderen door mogelijk vacuümeffect.	<u>Discutabel.</u> Een deel van de gevangen katten (dat niet herplaatst/herenigd kan worden) zal worden gedood. Mogelijk meer stressvol dan afschot. Beter onderscheid tussen verwilderde huiskatten (herplaatsbaar) en zwerfkatten.	<u>Grote vermindering.</u> Katten worden direct van straat/uit de natuur gehaald en kunnen niet langer prederen. Kittens en verwilderde huiskatten worden direct herplaatst bij eigenaar.	<u>Grote vermindering.</u> Minder kittens want minder katten. Toxoplasma verspreidt zich met name via kittens. Daarnaast minder contact tussen katten.
	Afschot	<u>Grote vermindering.</u> Katten worden direct van straat/uit de natuur gehaald. Bijdrage kan verminderen door mogelijk vacuümeffect.	<u>Discutabel.</u> Moeilijker onderscheid tussen verwilderde huiskatten (herplaatsbaar) en zwerfkatten. Mogelijk minder stressvol dan eerst vangen alvorens te doden.	<u>Grote vermindering.</u> Katten worden direct van straat/uit de natuur gehaald en kunnen niet langer prederen.	<u>Grote vermindering.</u> Minder kittens want minder katten. Toxoplasma verspreidt zich met name via kittens. Daarnaast minder contact tussen katten.

1. Huiskatten

1.1 Inleiding huiskatten

De eerste helft van de verkenning gaat over loslopende huiskatten. Huiskatten worden gedefinieerd als zijnde katten met een eigenaar, zoals gedefinieerd in de Wet Dieren. De groep huiskatten is erg breed en varieert van de 'gebruikelijke huiskat' tot raskatten in huis en tot schuwe schuurkatten. Schuurkatten zijn katten die een eigenaar hebben, maar niet zozeer in huis komen, maar meer buiten en in een schuur leven. Ze zijn meestal minder getemd, zeer minimaal begrensd en bovengemiddeld vaak niet geneutraliseerd, waardoor zij zich snel voortplanten. Hoewel we de schuurkatten scharen bij de huiskatten, vanwege het vallen onder de verantwoordelijkheid van een eigenaar, erkennen we dat zeer schuwe schuurkatten (waarbij geen sprake is van socialisatie of contact met de eigenaar) qua aanpak en oplossingsrichtingen mogelijk beter aansluiten bij de zwerfkatten. Noemenswaardig zijn in dat opzicht ook de vermiste en gedumpte huiskatten. Deze dieren zwerven evenals zwerfkatten vrij rond op straat of in de natuur. Toch scharen we deze katten bij de huiskatten, omdat zij in principe wel een eigenaar hebben; hoe lang ze ook van huis zijn. Indien zij van straat gehaald worden, zullen zij herenigd of herplaatst worden bij een eigenaar die verantwoordelijkheid draagt. Voor deze katten geldt een zorgplicht voor gemeenten op grond van het Burgerlijk Wetboek: bij het vinden van een kat met een (vermoedelijke) eigenaar is de gemeente verantwoordelijk voor de zorg gedurende de bewaartermijn (twee weken), zodat de eigenaar het dier kan terugvinden/ophalen. Vermiste huiskatten zijn vaak te herkennen aan het gedrag (deze katten zijn op jonge leeftijd wel gesocialiseerd) en/of een chip. Deze groep katten is belangrijk: als zij zich voortplanten, vormen zij nieuwe aanwas voor de zwerfkattenpopulatie, afkomstig vanuit de huiskattenpopulatie. Ook gelden rondom deze vermiste huiskatten dezelfde problemen als voor zwerfkatten. Wat al deze katten verbindt, is dat ze een eigenaar hebben en dat die eigenaar zeggenschap heeft over de kat en verantwoordelijkheden draagt ten aanzien van de kat. Zoals reeds beschreven ligt de focus op huiskatten die tenminste een deel van hun tijd zonder toezicht/controle van een houder en zonder begrenzing buiten lopen. Omdat de raskattenverenigingen aangeven dat raskatten meestal binnen (of in een afgeschermd kattenren) gehouden worden, vallen deze grotendeels buiten de scope van deze verkenning.

In de paragrafen hieronder volgt allereerst een beschrijving van de genoemde problematieken ten aanzien van de huiskatten. Hierbij ligt de focus op het kwijtraken & verwilderen van katten, predatie, zoönosen en overlast. Overige vormen van problematiek zijn minder goed te becijferen, en/of lijken minder ingrijpend, en worden aan het einde kort genoemd, zonder verdere opvolging. Daarna volgt het gezamenlijk gestelde doel ten aanzien van huiskatten in relatie tot de genoemde problematiek. Tot slot volgt een beschrijving van mogelijke oplossingsrichtingen. Per oplossingsrichting is beschreven hoe deze bijdraagt aan de gestelde problematiek en wat de belangrijkste uitvoeringsaspecten zijn. Hierbij zijn alle oplossingsrichtingen die de betrokkenen hebben aangedragen opgeschreven. Wel is ervoor gekozen om, evenals bij de problematiek, enkele (vooralsnog) minder relevante of haalbare oplossingsrichtingen slechts kort te beschrijven, zonder verdere uitwerking.

1.2 Problematiek huiskatten

1.2.1 Aantal huiskatten in Nederland

Er zijn relatief weinig cijfers over het aantal huiskatten in Nederland. Onderzoek door Dibevo, in samenwerking met de Nederlandse Voedingsindustrie Gezelschapsdieren (NVG), laat zien dat Nederland in 2019 zo'n 2,9 miljoen huiskatten² telde, verdeeld over 23,4% van de Nederlandse huishoudens. Onbekend is hoeveel van deze katten loslopen en tot welke typen katten ze behoren. Zoals gezegd lopen raskatten meestal niet los. Het gros van de katten in Nederland is echter geen raskat. Stichting Zwerfkatten Nederland schat dat er in Nederland ook relatief veel schuurkatten zijn. Deze katten lopen vrijwel altijd los. De meeste stakeholders die gesproken zijn binnen deze verkenning schatten dat een ruime meerderheid van de huiskatten tenminste een deel van de tijd vrij losloopt. Van Hall Larenstein is momenteel bezig met een schatting van het aantal loslopende katten (huis- en zwerfkatten) in Nederland, gebaseerd op data uit meer dan 50 landelijke gebieden. Verschillende stakeholders wijzen op de behoefte aan meer data ten aanzien van het totaal aantal huiskatten en de aantallen van de verschillende typen huiskatten.

1.2.2 Het kwijtraken en verwilderen van huiskatten

De eerste problematiek ten aanzien van loslopende huiskatten betreft het kwijtraken en verwilderen van huiskatten. Huiskatten kunnen hun eigenaar verliezen wanneer ze kwijtraken of gedumpt worden (gewild kwijtraken). Een deel van de kwijtgeraakte huiskatten wordt na verloop van tijd gevonden. De gevonden huiskatten worden herenigd met de eigenaar, herplaatst bij een nieuwe eigenaar of in bepaalde uiterste gevallen geëuthanaseerd. Een deel van de kwijtgeraakte huiskatten wordt niet gevonden, of pas na lange tijd, en zal verwilderen. Dit alles gaat gepaard met verschillende problemen die voortkomen uit het kwijtraken of dumpen van huiskatten:

1. Welzijnsschade bij de huiskat na het kwijtraken.
2. Welzijnsschade bij de eigenaar (indien de huiskat ongewenst is kwijtgeraakt).
3. Kosten voor dierenambulances, dierenartsen, asielen en zwerfkattenstichtingen i.r.t. het verzorgen, opvangen en herenigingen/herplaatsen (indien een huiskat gevonden wordt).
4. Katten kunnen verwilderen en bijdragen aan de zwerfkattenproblematiek (indien een huiskat niet of pas na lange tijd gevonden wordt).

1.2.2.1 Kwijtraken en dumpen

Onderstaande cijfers tonen het totaal aantal kwijtgeraakte (vermiste en gevonden) katten met een eigenaar in Nederland in 2021, zoals geregistreerd bij Stichting Amivedi (het aanmeldpunt voor vermiste huisdieren)³.

Tabel 1: Totaal aantal kwijtgeraakte huiskatten (vermist en gevonden) in 2021 (cijfers Amivedi)

	Aantal kwijtgeraakte katten (% van totaal)	Aantal herenigde katten (% herenigd met eigenaar)
<i>Gechipt</i>	28.557 (46,2%)	21.476 (75,2%)
<i>Niet-gechipt</i>	33.241 (53,8%)	14.506 (43,6%)
<i>Totaal</i>	61.798 (100%)	35.982 (58,2%)

² <https://dibevo.nl/pers/nieuwe-cijfers-meer-dan-27-miljoen-huisdieren-in-nederland>

³ Persoonlijk contact met Stichting Amivedi

In totaal werden in 2021 bijna 62.000 kwijtgeraakte katten geregistreerd. Vermoedelijk ligt het werkelijke aantal kwijtgeraakte katten hoger, omdat niet alle kwijtgeraakte katten door de eigenaar bij Amivedi worden geregistreerd als vermist. De cijfers tonen dat 46% van de kwijtgeraakte katten is gechipt. Gechipte katten konden beduidend vaker (en meestal ook sneller) herenigd worden met de eigenaar dan niet-gechipte katten. Opmerking hierbij is dat de herenigingsgraad van gechipte katten lager ligt dan bij gechipte honden (94%). Verschillende partijen geven hiervoor als oorzaak dat veel gechipte katten niet goed geregistreerd zijn en vermiste honden vaak beter te herkennen zijn (op straat). Bovenstaande cijfers bevatten zowel katten die ongewenst als gewenst zijn kwijtgeraakt. Het is lastig om aan te geven wat de verhouding is tussen het aantal kwijtgeraakte en het aantal gedumpte katten.

1.2.2.2 Welzijn van de kwijtgeraakte huiskat

Het kwijtraken van huiskatten kan leiden tot welzijnsschade bij de huiskat die kwijtraakt of gedumpt wordt. Eigenaren hebben wettelijke verplichtingen t.a.v. de zorg voor hun dier.⁴ Het dierenwelzijn van kwijtgeraakte katten met een eigenaar is in het geding, omdat de eigenaar geen zorg kan geven en veel van deze katten in de regel niet gewend zijn aan een zelfstandig leven op straat. Dit kan leiden tot ziekte en sterfte.

1.2.2.3 Welzijn van de eigenaar

Indien een kat ongewenst kwijtraakt heeft dit ook effect op het welzijn van de eigenaar die zijn of haar kat (tijdelijk) moet missen. De Maatschappelijke Kosten-Baten-Analyse (MKBA) heeft het welzijn van de eigenaar een waarde gegeven, toen zij het effect van een chipplicht onderzochten. Chippen leidt ertoe dat katten sneller en vaker worden herenigd met hun eigenaar. De MKBA heeft de herenigingseffecten voor de eigenaren gekwantificeerd aan de hand van de betalingsbereidheid. De betalingsbereidheid is het bedrag dat de eigenaar bereid is te betalen om te kunnen beschikken over een kat. Deze betalingsbereidheid werd benaderd via de kosten voor het houden van de kat en is becijferd op €1,60 per dag. Op deze wijze is het herenigingseffect (waarde van niet verliezen kat en waarde van het sneller herenigen met de kat) becijferd. De resultaten van de MKBA zijn zichtbaar in de onderstaande figuur. De totale herenigingseffecten voor de eigenaar bij het sneller (3,4 mln. euro) en vaker (64,8 mln. euro) terugvinden van hun kat (t.o.v. de huidige situatie) worden berekend op 68,2 miljoen euro (voor een periode van 30 jaar, uitgedrukt in contante waarde). Dit geeft een waarde aan de welzijnsproblematiek van de eigenaar. Echter, eigenaren hebben reeds de mogelijkheid hebben om hun kat vrijwillig te chippen om zo hun persoonlijke welzijnsrisico af te dekken. Het feit dat zij dat niet altijd doen, kan betekenen dat eigenaren het risico op kwijtraken voor lief nemen of kleiner inschatten dan de MKBA.

⁴ Besluit houders van dieren, hoofdstuk 3.

Tabel 2: Kosten en baten bij een landelijke I&R (= Identificatie & Registratieplicht, ofwel chipplicht) voor eigenaren en gemeenten over een periode van 30 jaar (in miljoenen euro's, uitgedrukt in contante waarden)

Alternatief: volledige invoering I&R	Eigenaars	Gemeenten
Financieel	-98,7	
Investeringskosten		
Netto exploitatiekosten		
Kosten eigenaars	-98,7	
Kosten toezicht en handhaving		
Kosten opvanglocaties		84,3
Uitgespaarde opvangkosten		79,9
Kosten dierenambulances		4,5
Herenigingseffecten eigenaar	85,5	
Waarde van niet verliezen kat	64,8	
Waarde van sneller herenigen voor eigenaar	3,4	
Uitgespaarde opvangkosten	17,3	
Overige effecten		
Volksgezondheid		
Overlast		PM
Predatie		
Saldo	-13,2	84,3

1.2.2.4 Veterinaire- en opvangkosten

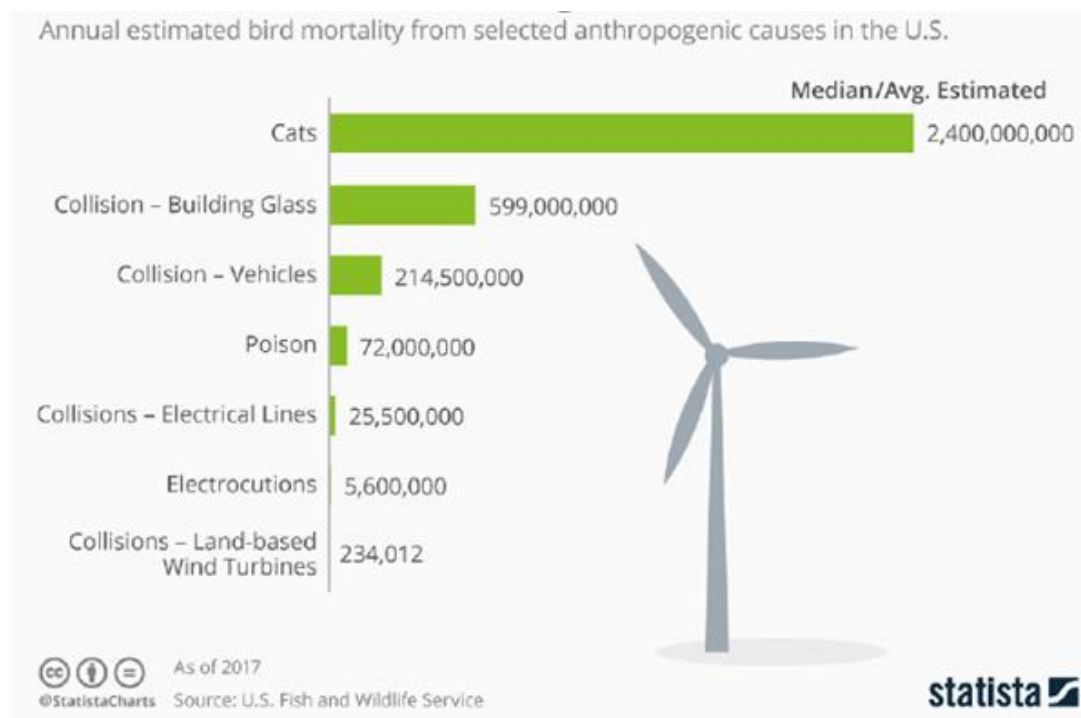
Het (op)vangen en de (medische) verzorging van gevonden katten is kostbaar. Elke gevangen kat moet 14 dagen in de opvang verblijven totdat deze herplaatst mag worden bij een nieuwe eigenaar, zodat de eventuele originele eigenaar de kat nog kan ophalen (bewaarplicht conform Burgerlijk wetboek, Boek 5 art. 8). Gemeenten betalen de kosten voor deze bewaarplicht. Stichting Zwerfkatten Nederland gaat uit van €28,- euro aan reguliere kosten gedurende de periode van de bewaarplicht. Daarnaast worden bepaalde katten (zoals zwerfkatten bij de TNRC-methode, zie hoofdstuk 2) ook medisch verzorgd (bijvoorbeeld via vaccinaties), gechipt en geneutraliseerd indien dit nog niet gebeurd is. Voor stichting Zwerfkatten Nederland betreft dit een eenmalige kostenpost van €250,- per kat. Dit komt overeen met de kosten van Stichting Zwerfkatten Rijnmond, die aangeven dat de totale kosten per kat ongeveer neerkomen op 275 euro. De eerder genoemde MKBA heeft becijferd dat het verdwijnen van de bewaarplicht (bij een landelijke chipplicht) leidt tot een besparing voor gemeenten van 4,8 miljoen euro per jaar en 84,3 miljoen euro (uitgedrukt in de contante waarde) over een periode van 30 jaar (zie bovenstaande tabel).

1.2.2.5 Verwildering en bijdrage aan zwerfkattenpopulatie

Een deel van de kwijtgeraakte (vermiste en gedumpte) huiskatten wordt niet gevonden, of pas na lange tijd. Elke huiskat die kwijtraakt zal, mits deze het overleeft, zelfstandig verder moeten leven in het wild en verwilderen. Deze huiskatten vergroten de zwerfkattenproblematiek, enerzijds omdat zij zelf een leven gaan leiden als zwerfkate, anderzijds omdat niet-geneutraliseerde dieren zich mogelijk ook voortplanten en daarmee het aantal zwerfkatten in Nederland verder doen uitbreiden. Op deze wijze leidt het kwijtraken en dumpen van huiskatten tot een instroom van nieuwe zwerfkatten vanuit de huiskattenpopulatie. Zodoende neemt ook de aan zwerfkatten gerelateerde problematiek toe. Stichting Zwerfkatten Nederland stelt dat met name de (vaak niet-geneutraliseerde en niet-begrensde) schuurkatten lijken te zorgen voor nieuwe aanwas van zwerfkatten vanuit de huiskattenpopulatie.

1.2.3 Predatie en predatie-effecten

Loslopende katten prederen onder meer op wilde vogels, kleine zoogdieren en herpeten. Dit gaat gepaard met positieve (plaagdierbestrijder) en negatieve (vangen van kwetsbare (vogel)soorten) effecten. In het algemeen geldt dat er nog weinig onderzoek is gedaan naar de hoeveelheid predatie en andere predatie-effecten die voor rekening van de kat komen. De cijfers lopen uiteen, maar uitgaand van de laagste schattingen zou het in Nederland gaan om zo'n 18 miljoen vogels die jaarlijks door huiskatten en zwervkatten worden gedood.⁵ De RUG geeft aan dat uit eerdere (buitenlandse) onderzoeken blijkt dat de predatie-effecten van katten aanzienlijk zijn⁶. Zie ter illustratie de onderstaande figuur over het geschatte aantal vogelslachtoffers in de VS als gevolg van katten in relatie tot andere menselijke oorzaken.

Figuur 1: Jaarlijks aantal gedode vogels in de VS door katten en andere menselijke oorzaken.

Een artikel in de Volkskrant stelt dat "Australische wetenschappers becijferden dat één huiskat in Australië jaarlijks gemiddeld 186 wilde dieren doodt, zoals reptielen, vogels en kleine zoogdieren. (...) Uit onderzoek met volgenders blijkt dat baasjes die ervan overtuigd zijn dat hun kat 's nachts binnen blijft het vaak mis hebben. Van de gevolgde dieren in die studie bleek dat 4 op de 10 er toch tussenuit knijpen. Op het argument 'maar hij neemt bijna nooit een vogeltje mee naar huis' valt bovendien flink wat af te dingen: de dieren tonen doorgaans slechts 15 procent van hun vangst aan hun baasjes."⁷ Op basis van het beperkte onderzoek dat beschikbaar is, schat een onderzoek van Hogeschool Van Hall dat de predatie uitkomt op 14-24 prooidieren per huiskat en 120 prooidieren per verwilderde kat.⁸

⁵ <https://www.vogelbescherming.nl/actueel/bericht/katten-versus-vogels> en <https://www.jasjadekker.nl/wp-content/uploads/2016/03/Steen-2016-Katten-in-de-NL-Natuur.pdf>

⁶ De RUG refereert hier naar Doherty et al., 2016 (PNAS)

⁷ <https://www.volkskrant.nl/wetenschap/permanente-lockdown-voor-huiskatten-in-canberra-om-vogels-te-beschermen~b1f3d04c/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F#:~:text=Het%20leven%20van%20huiskatten%20in,24%20uur%20per%20daag%20binnenblijven.&text=Een%20verblif%20in%20de%20tuin,in%20om%20vogels%20te%20beschermen>. Onderzoek te vinden via <https://www.publish.csiro.au/wr/pdf/WR19174>

⁸ <https://www.jasjadekker.nl/wp-content/uploads/2016/03/Steen-2016-Katten-in-de-NL-Natuur.pdf>

Bovenstaande cijfers geven enige duiding bij de kat als predator, toch is vooralsnog onduidelijk wat de exacte invloed van de kat op (kwetsbare) vogelpopulaties is. De onderzoekers van de RUG wijzen erop dat meer onderzoek naar de relatie tussen predatie door katten en instandhouding van vogelsoorten in Nederland gewenst is. Zo hoeft het aantal vogelslachtoffers dat katten maken er niet voor te zorgen dat populaties van de (algemene) vogelsoorten in Nederland op landelijk niveau onder druk staan, omdat predatie an sich een natuurlijk fenomeen is binnen veel vogelpopulaties. Bovendien moeten andere indirecte predatie-effecten (zoals minder grote legsels, lichtere kuikens, lichtere volwassen dieren) nog beter onderzocht worden.

Hoewel de RUG vermoedt dat katten niet de grootste bedreiging zijn voor de instandhouding van algemene vogelsoorten, wordt in sommige situaties wél de focus gelegd op de kat als drukfactor⁹. Met betrekking tot predatie focussen de meeste stakeholders uit deze verkenning op het effect op kwetsbare/bedreigde vogelsoorten, en meer specifiek op duin- en weidevogels, omdat deze laatstgenoemde groepen vaak grondbroedend zijn en daardoor meer gevoelig voor predatie door grondgebonden predatoren, zoals de kat.

Predatie van weidevogels in relatie tot andere drukfactoren

Het Sovon rapport uit 2020 (zie volgende alinea) stelt dat eerder onderzoek heeft laten zien dat predatie een complex probleem is waar veel verschillende predatoren bij betrokken zijn en niet los gezien kan worden van andere verliesoorzaken die van invloed kunnen zijn op de predatiekans. Van Hall Larenstein heeft tijdens de verkenning ook aangegeven dat zogenaamde multi-predator-multi-prey-systemen nog beter onderzocht moeten worden. De weidevogelonderzoekers die gesproken zijn in deze verkenning gaven aan dat predatie door katten nooit de hoofdoorzaak is geweest van de achteruitgang van kwetsbare weidevogelsoorten. De hoofdoorzaak is huns inziens de intensivering van de landbouw (o.a. waterpeil verlagen, maaibeleid, bestrijdingsmiddelen, verdwijnen wilde planten en ruige hoekjes), waardoor het habitat, het aanbod aan voedsel en schuilplaatsen en uiteindelijk ook de weidevogelpopulaties achteruit gingen. Binnen de huidige situatie wordt het effect van predatie (door katten) echter steeds groter. Omdat de dichtheden van weidevogels tegenwoordig namelijk vaak klein zijn, lukt het de vogels minder goed om predatoren gezamenlijk te verjagen. Daarnaast lijkt er sprake van een interactie tussen habitat en predatie, waar nog weinig over bekend is. De predatiedruk en het aantal predatoren lijken te zijn toegenomen met de veranderende omgeving (intensivering landbouw). Op intensief beheerde graslanden vinden weidevogelkuikens minder voedsel en worden ze makkelijker gevonden door predatoren. Vanwege het voedselaanbod en de schuilmogelijkheden zijn extensief beheerde graslanden aantrekkelijker als broedplaats voor weidevogels. Echter, de predatiedruk in deze gebieden lijkt bovengemiddeld hoog te zijn geworden als gevolg van het beperkte resterende oppervlakte wat leidt tot een clustering van predatoren uit de omgeving op zoek naar voedsel. Om deze redenen lijkt de aanpak van predatie steeds belangrijker te worden. De provincie Fryslân wijst daarbij ook op onderzoek dat stelt dat nestpredatie bij weidevogels in het Verenigd Koninkrijk en Nederland in de huidige situatie regelmatig tot een te laag broedsucces leidt om populaties op peil te houden, ook in gebieden waar veel andere beschermingsmaatregelen worden genomen.¹⁰ Volgens Van Hall Larenstein laat

⁹ <https://www.vogelbescherming.nl/actueel/bericht/katten-versus-vogels>

¹⁰ Oosterveld (2022); Betekenis van de Vos en Zwarte kraai als predator van weidevogels; A&W Ecologisch onderzoek

onderzoek uit het Verenigd Koninkrijk ook zien dat het bestrijden van predatoren tot een verhoogd broedsucces leidt¹¹.

Predatie van weidevogels

Sovon heeft in 2020 een onderzoek uitgebracht over predatieproblematiek bij weidevogels.¹² Sovon heeft onderzoek gedaan naar de legselverliezen bij vijf weidevogelsoorten (steltlopers). Bij elke soort zagen ze een toename in de legselverliezen door predatie in de loop der jaren. Gemiddeld over de periode 2004-2018 ging 50% van de wulpenlegsels door predatie verloren en bij de overige soorten (kievit, grutto, scholekster, tureluur) lag dit rond de 30%. Uit het Sovon onderzoek blijkt dat tussen de landschapstypen grote verschillen bestaan in predatieverlies van de legsels, waarbij vooral in Friesland en Groningen de predatieverliezen zijn toegenomen. Vervolgens heeft Sovon de legselverliezen vergeleken met de verspreiding van een aantal predatoren. In totaal zijn zes zoogdiersoorten (vos, bunzing, steenmarter, hermelijn, das en egel) en een negental vliegende predatoren onderzocht. De resultaten van deze analyse lieten zien dat landelijk vooral hermelijn, steenmarter en vos met een flinke afname in de overleving van weidevogellegsels zijn gecorreleerd. Opvallend is dat de (zwerf)kat in deze analyse niet is meegenomen. Op dit moment wordt er door Van Hall Larenstein voor de haas vergelijkbaar onderzoek gedaan in meer dan 50 landelijke gebieden, waarbij speciaal wordt gekeken naar de relatie tussen het landschap en de soorten en aantallen predatoren (inclusief (zwerf-)katten) en het aantal hazen.

Predatie van weidevogels door katten

Momenteel is onduidelijk wat de exacte invloed is van katten op kwetsbare vogelpopulaties. Enerzijds is onbekend hoeveel prooidieren (zwerf)katten gemiddeld tot voedsel maken en hoeveel zwervkatten er zijn, en anderzijds is er onvoldoende onderzoek gedaan naar indirecte predatie-effecten en de relatie tussen predatie, andere drukfactoren en de instandhouding van vogelpopulaties. De RUG doet momenteel in samenwerking met o.a. EcoSensys onderzoek naar predatie op weidevogels, waarbij predatie op nesten en kuikens specifiek wordt gemonitord. Hierbij worden alle predatoren, inclusief de kat, gemonitord. De eerste bevindingen van het onderzoek van de RUG tonen dat katten zeer beperkt prederen op eieren: katten prederen vooral op kuikens en volwassen vogels. In 2025 is dit onderzoek afgerond en worden meer gedetailleerde gegevens over weidevogelpredatie door katten verwacht.

De provincie Fryslân heeft bij een werkbezoek aangegeven de kat niet te zien als hoofdpredator van weidevogels, maar dat verschillende onderzoeken aantonen dat vossen, steenmarters en in mindere mate de zwarte kraai zorgen voor het grootste deel van de predatie op eieren en kuikens¹³. De Dierenbescherming gaf aan dat katten relatief weinig invloed hebben op prooidieren in de wilde natuur buiten de menselijke ecosfeer, omdat de meeste katten binnen de menselijke ecosfeer leven. Hierbij moet opgemerkt worden dat veel van de natuur in Nederland binnen de menselijke ecosfeer valt. De onderzoekers en vogelwachten wijzen erop dat katten met name 's nachts een groot effect kunnen hebben, omdat weidevogels predatoren 's nachts niet weggagen. Tot slot gaven de onderzoekers mee dat zowel loslopende huiskatten als zwervkatten prederen. Zwervkatten worden niet standaard bijgevoerd en eten daardoor naar verwachting meer prooien per kat, maar daartegenover staat dat er in Nederland waarschijnlijk veel meer loslopende huiskatten zijn.

¹¹ *Control predatory mammals and birds (foxes, crows, stoats and weasels) - Conservation Evidence*

¹² *Teunissen et al., 2020; Predatieproblematiek bij weidevogels; Sovon*

¹³ *Oosterveld (2022); Betekenis van de Vos en Zwarte kraai als predator van weidevogels; A&W Ecologisch onderzoek*

Indirecte predatie-effecten: Verstoring van weidevogels door katten

Bij predatie draait het niet alleen om het aantal prooidieren dat zwerfkatten vangen, maar ook om de indirecte predatie-effecten. Van Hall Larenstein stelt dat 'angst' mogelijk een even groot effect op prooi-populaties heeft als het direct doden/opeten van prooien, daarbij verwijzend naar Preisser et al. (2005)¹⁴ en Weterings et al. (2022)¹⁵. De weidevogel-onderzoekers die gesproken zijn in deze verkenning gaven aan dat de aanwezigheid van een kat kan zorgen voor verstoring van (broedende) vogels en kan leiden tot toekomstige gedragsveranderingen, zoals het mijden van bepaalde broedgebieden of verminderde broedzorg. Bovendien kunnen indirecte predatie-effecten leiden tot een verlies van lichaamsconditie van individuen en een verlaagde vruchtbaarheid, en dus ingrijpen op populaties en herstelvermogen van prooi-soorten. Hierbij speelt het grote aantal katten in Nederland een rol. Vogelonderzoekers, jagers en vogelwachten schatten dat zij 5 tot 10 keer meer katten in het veld zien dan alle andere predatoren bij elkaar. De gesproken weidevogelonderzoekers gaven aan dat vanwege het grote aantal katten in Nederland het versturende effect van katten aanzienlijk kan zijn, mogelijk zelfs groter dan de directe predatie-effecten. Er is echter nog weinig empirische kennis over de exacte effecten van dit fenomeen als gevolg van katten.

Hoewel onduidelijk is wat de exacte invloed van de kat op (kwetsbare) vogelpopulaties is, stellen de provincies en onderzoekers die gesproken zijn in deze verkenning dat vaststaat dat de kat predeert en zorgt voor verstoring. Dit maakt de kat een drukfactor. Hoewel het effect van deze drukfactor nog niet duidelijk is, geven deze partijen aan dat wanneer het gaat over kwetsbare soorten die onder acute druk staan, zoals een groot aantal weidevogels, dan vindt men dat elke drukfactor geminimaliseerd moet worden (en dus ook predatie door de kat). Zij zien een urgentie tot ingrijpen op de korte termijn binnen een holistische aanpak, waarin zowel predatie wordt verminderd, als het habitat wordt versterkt. De provincies benoemden daarbij dat het natuurbeheer in Nederland reeds is overgegaan tot bestrijding van een groot aantal andere predatoren, hoewel er nog weinig kennis is over de effectiviteit en de invloed die dit heeft op het systeem van predatoren en prooien. Terreinbeheerder benoemden daarbij ook dat zij de kat zien als exoot, die niet in de natuur thuishoort. Met betrekking tot het ingrijpen wordt ook gewezen naar de eigenaar van de kat, waarbij verschillende partijen wijzen op de verantwoordelijkheid van de eigenaar in relatie tot de eventuele schade die zijn of haar dier kan aanrichten.

¹⁴ Preisser, E. L., Bolnick, D. I., & Benard, M. F. (2005). Scared to death? The effects of intimidation and consumption in predator-prey interactions. *Ecology*, 86(2), 501-509.

¹⁵ Weterings, M.J.A., Losekoot, S., Kuipers, H.J., Prins, H.H.T., van Langevelde, F. & van Wieren, S.E. (2022). Chronic exposure to high predation risk by multiple predators decreases body condition and reproductive fecundity of prey. *Ecology & Evolution*, 12:e8442).

1.2.4 Zoönose-risico's

Katten kunnen verschillende zoönosen verspreiden. Het rapport Bekedam 'Zoönosen in het vizier'¹⁶ stelt dat "door het nauwe contact van mensen met hun gezelschaps- en hulpdieren kan een zoönotische ziekteverwekker gemakkelijk worden overgebracht". Het rapport geeft echter aan dat het risico op grootschalige zoönotische uitbraken d.m.v. katten beperkt is, vanwege de geringe aantallen katten per huishouden. Het rapport waarschuwt wel voor zwervkatten "die, met name in de grote steden, in grote aantallen voorkomen". Ondanks het beperkte risico op verspreiding van hoog-risico zoönotische pathogenen en het beperkte risico op andere grootschalige zoönotische uitbraken, zijn katten in Nederland wel een frequente verspreider van verschillende zoönotische ziekteverwekkers, waarvan *Toxocara* en met name *Toxoplasma* het meest noemenswaardig zijn.¹⁷

Toxoplasma

De zeer algemeen voorkomende infectieziekte toxoplasmose wordt veroorzaakt door een eencellige parasiet, *Toxoplasma gondii*. De kat is de eindgastheer, de enige waarin *Toxoplasma* zich seksueel vermeerderd en de enige die *Toxoplasma* kan uitscheiden in de ontlasting. Eenmaal uitgescheiden in de omgeving vormt *Toxoplasma* oöcysten welke tot anderhalf jaar besmettelijk kunnen zijn. Kittens worden vaak op jonge leeftijd voor het eerst besmet en scheiden alleen dan gedurende enige weken oöcysten uit, welke zich vervolgens verspreiden via de grond, ongewassen groenten of andere elementen uit de omgeving die door de kattenpoep zijn verontreinigd. Vrijwel alle diersoorten en de mens kunnen besmet raken. Bij alle andere dieren en mensen die besmet raken, hoopt de parasiet zich op in het weefsel en vormt weefselcysten. Op deze wijze kan *Toxoplasma* zich ook verspreiden door het eten van rauw of onvoldoende gaar vlees van dieren die besmet zijn. Het RIVM heeft aangegeven dat het onduidelijk is op welke wijze (via vlees of via de omgeving) de mens het meest geïnfecteerd raakt, vanwege een gebrek aan betrouwbare en actuele data, en vanwege de verschillen in het menselijke voedingspatroon. Het RIVM gaf ook aan dat onderzoek lijkt aan te tonen dat de relatie tussen het hebben van een kat en een toxoplasmose infectie niet groot is. Boerderijkatten kunnen een bron van infectie zijn voor landbouwhuisdieren en op die manier bijdragen aan het voorkomen van *Toxoplasma* in het vlees

Een infectie met *Toxoplasma* gaat vaak gepaard zonder symptomen, of met griepachtige verschijnselen. Een klein deel van de bestemmingen leidt tot ernstige oog-, long-, en hersenvliesontstekingen. Het risico is met name groot voor patiënten met onderliggende klachten of zwangere vrouwen. Een eerste besmetting met *Toxoplasma* tijdens de zwangerschap kan leiden tot schade aan het ongeboren kind, zoals een miskraam, doodgeboorte of aangeboren afwijking. Het RIVM heeft de totale ziektelast door toxoplasmose, uitgedrukt in DALY (gemiste gezonde levensjaren voor de gehele Nederlandse bevolking), berekend op 1600 DALYs/jaar congenitaal (aangeboren) en 290 DALYs/jaar verworven.¹⁸ Ter vergelijking, toxoplasmose staat daarmee op nummer twee qua ziektelast door voedsel-gerelateerde pathogenen (na *Campylobacter*, maar voor *Salmonella*). Let wel dat vroeggeboorten en miskramen voor de 25e week niet in deze cijfers zijn meegenomen. Het RIVM maakt ook een schatting van de kosten die gepaard gaan met deze ziektelast: deze werden in 2018 op 46 miljoen euro geschat.¹⁹ Tot slot wees de provincie Fryslân erop dat een toxoplasmose besmetting bij dieren ook kan leiden tot klachten. Met name bij vatbare

¹⁶ Bekedam et al. (2021) Zoönosen in het vizier. Rapport van de expertgroep Zoönosen.

¹⁷ Ten behoeve van de verkenning van de problematiek rondom zoönose is gesproken met het RIVM en de auteur van het Rapport 'Vat op de zwervkat'.

¹⁸ Benincà et al. (2020); Disease burden of food-related pathogens in the Netherlands, 2020; RIVM letter report.

¹⁹ <https://edepot.wur.nl/542091>

soorten met een beschermde status (zoals de patrijs en de rode eekhoorn) kan een besmetting negatieve gevolgen hebben.²⁰

Toxocara

Toxocara wordt door het RIVM gezien als één van de meest voorkomende zoönosen in relatie tot katten. Toxocara is een spoelworm waarvan de eitjes zich via de ontlasting van katten (en honden) verspreiden. Besmettingen vormen een potentieel risico voor de mens. Als het gaat om een lichte besmetting, zullen de meeste mensen geen klachten hebben. Bij grotere aantallen kunnen niet-specifieke griepachtige klachten optreden, zoals algemene malaise, koorts, buikpijn, leververgroting en hoesten²¹. Daarnaast kan een besmetting ook leiden tot acute infecties met alarmerende klachten, naast infecties met vage klachten die soms niet worden herkend. Ook kunnen er gezondheidsproblemen zijn voor mensen met chronische luchtweginfecties.²² De exacte ziektelast door Toxocara is niet bekend.

Huiskatten en zwerfkatten

Alhoewel alle katten verspreiders kunnen zijn van Toxoplasma en Toxocara is de verwachting dat met name de huiskatten, die in de nabijheid van mensen leven en waarvan de aantallen het grootst zijn, de meeste besmettingen bij mensen veroorzaken, al geeft het RDA rapport 'vat op de zwerfkat' aan dat Toxocara-infecties veel vaker worden gezien bij zwerfkatten (tot 73%) dan bij andere katten.

1.2.5 Overlast

Loslopende katten kunnen leiden tot overlast voor bewoners in de directe omgeving. Denk hierbij aan frequente ergernissen zoals geluidsoverlast en het ontlasten in andermans tuin. Ook kunnen katten zorgen voor vernieling en in gevecht raken met andere gehouden en niet-gehouden dieren. Uit onderzoek van de Universiteit Wageningen blijkt dat katten met name in het stedelijk gebied geluidsoverlast (als ze vechten of krols zijn) en leefbaarheidsproblemen geven (opengescheurde vuilniszakken of ontlasting op openbaren plekken en in tuinen).²³ Er zijn geen cijfers bekend over de omvang van deze problematiek.

1.2.6. Overige problemen

Bij het beschrijven van de problematiek rondom loslopende huiskatten wordt in deze verkenning de focus gelegd op kwijtraken en verwilderen, predatie, zoönosen en overlast. Daarnaast is ook gesproken over andere problemen, zoals dat huiskatten mogelijk hybridiseren met de Europese wilde kat. Hierover is echter nog weinig bekend, en ook is het aantal Europese wilde katten in Nederland nog zeer beperkt. Daarnaast is gesproken over mogelijke risico's t.a.v. dierenwelzijn en de verkeersveiligheid wanneer loslopende huiskatten de weg oversteken; een risico voor mens en dier. Met betrekking tot deze thematiek waren onder de deelnemers van de verkenning vrijwel geen cijfers bekend.

²⁰ Zie ook: *Dode eekhoorns door toxoplasmose | De Zooqdierverseniging* of Sedlak & Literak (2000); *High susceptibility of partridges (Perdix perdix) to toxoplasmosis compared with other gallinaceous birds. Avian Pathology 29:6*

²¹ <https://magazines.rivm.nl/2018/02/infectieziekten-bulletin/toxocara-infecties-bij-mens-en-dier#:~:text=Als%20het%20aant%20om%20een,%2C%20buikpijn%2C%20leververgroting%20en%20hoesten.>

²² RDA Rapport: 'Vat op de zwerfkat'

²³ <https://edepot.wur.nl/542091> en Neijenhuis (2015)

1.3 Doel t.a.v. loslopende huiskatten

Ten aanzien van de huiskatten is, met het oog op de gestelde problematiek, het doel dat er minder huiskatten kwijtraken en dat er minder predatie en zoönose-verspreiding plaats vindt door huiskatten. Dit doel kan bereikt worden door het aantal (loslopende) huiskatten als geheel te verminderen of door specifiek in te grijpen op één van de problemen (kwijtraken, predatie, zoönose). Het verminderen van overlast en de overige problemen (e.g. verkeersveiligheid en hybridisatie met Europese wilde katten) is geen specifiek doel in deze verkenning, maar kan wel een positief bijeffect zijn van de hierna genoemde oplossingsrichtingen.

1.4 Oplossingsrichtingen t.a.v. loslopende huiskatten

Hieronder volgt een beschrijving van de mogelijke oplossingsrichtingen die genoemd zijn door de stakeholders. Enkele algemene opmerkingen:

- De oplossingen zijn, omwille van de duidelijkheid, uitgesplitst in losse maatregelen/oplossingsrichtingen.
- Een groot deel van de betrokkenen bij deze verkenning wijst op het belang van een bredere aanpak, waarbij verschillende oplossingsrichtingen worden gecombineerd. Daarnaast benoemen partijen de mogelijkheid om verschillende oplossingsrichtingen achtereenvolgend in te zetten.
- Meerdere partijen wijzen op de afwezigheid van 0-metingen en het belang van goede 0-metingen en monitoring om de omvang van het probleem en de effectiviteit van maatregelen te kunnen beoordelen.
- Verschillende stakeholders beschrijven de behoefte aan een centraal bureau waarin huisdiergerelateerde data verzameld en samengebracht wordt.

1.4.1 Verantwoord houderschap

Eén van de mogelijke oplossingsrichtingen is het bevorderen van verantwoord houderschap door katteneigenaren. Er zijn verschillende definities van verantwoord houderschap. In dit rapport wordt de interne definitie van het team Dierenwelzijn van het Ministerie van LNV aangehouden. Verantwoord houder zijn van katten of andere gezelschapsdieren houdt in dat de betrokken persoon:

- Een bewuste keuze maakt of en zo ja welk dier deze aanschaft op basis van betrouwbare informatie.
- Zich ervan vergewist dat deze voldoende kennis en kunde heeft over het houden van de gewenste diersoort(en).
- Na de aanschaf ook handelt naar de vergaarde kennis.
- En als het nodig is, hulp inschakelt.

De partijen die in deze verkenning zijn gesproken, hebben een reeks aan concrete maatregelen genoemd waarmee aan deze oplossingsrichting vorm gegeven kan worden. Hieronder wordt middels voor- en nadelen beschreven hoe elke maatregel bijdraagt aan de gestelde problematiek en welke uitvoeringsaspecten van belang zijn. Eén, meerdere of elk van deze concrete maatregelen zouden ingezet kunnen worden om verantwoord houderschap te bevorderen, waarbij de partijen die in deze verkenning zijn gesproken pleiten voor een brede, holistische benadering.

1- Stimuleren van vrijwillig chippen (Variant op landelijke chipplicht, zie 1.4.2)

Een mogelijkheid om verantwoord houderschap te bevorderen is het stimuleren van vrijwillig chippen. Deze maatregel houdt in dat de overheid (Rijk, provincie of gemeente) katteneigenaren stimuleert om hun kat te laten chippen. Mogelijkheden hiertoe zijn voorlichting, tijdelijke campagnes om een kat goedkoper/gratis te laten chippen en het structureel verlagen van de chipkosten (voor bepaalde groepen). Verschillende overheidslagen zetten zich reeds een lange tijd in met het stimuleren van vrijwillig chippen.

Voor- en nadelen: Een deel van de genoemde voordelen bij een landelijke chipplicht gaan op voor dit alternatief (zie de oplossingsrichting landelijke chipplicht). De genoemde voordelen m.b.t. het verhogen van de drempel voor dumpingen, aanschaf en het krijgen van nestjes vervallen, omdat de eigenaar zijn of haar kat niet hoeft te chippen. Ook het voordeel m.b.t. het herkennen van zwerkatten (o.b.v. of ze een chip hebben of niet) vervalt. Ongechipte katten kunnen ook huiskatten zijn zonder chip. Alle andere voordelen van een landelijke chipplicht gelden wel bij dit alternatief. Echter, de winst betreft hier alleen de toename in gechipte katten als gevolg van het stimuleren van vrijwillig chippen. Het is onzeker hoe groot de stijging in het aantal gechipte katten is bij een vrijwillige maatregel. De genoemde nadelen bij een landelijke chipplicht gelden ook voor het stimuleren van vrijwillig chippen.

Uitvoering: De uitvoeringsaspecten zijn geheel anders dan bij een landelijke chipplicht. Het is als eigenaar reeds mogelijk om je kat vrijwillig te chippen, hiertoe zijn vanuit de overheid geen aanvullende maatregelen nodig. De uitvoering en effectiviteit van deze maatregel is sterk afhankelijk van de bereidheid van deelnemende organisaties en instanties om dergelijke acties te kunnen organiseren. Met betrekking tot de kosten hangt veel af van de wijze waarop gestimuleerd gaat worden en door welke overheidslaag. Een structurele verlaging van de chipkosten vereist een aanzienlijke structurele bijdrage. De bijdrage aan voorlichting en campagnes hangt af van de gekozen frequentie. Waarbij men er rekening mee moet houden dat dergelijke campagnes over de tijd mogelijk herhaald moeten worden voor een blijvend effect, omdat er steeds nieuwe katten(eigenaren) bijkomen. Met betrekking tot de kosten kan gekeken worden naar de indicatie bij de landelijke chipplicht. Aandachtspunt is dat financiële ondersteuning vanuit de overheid moet passen binnen de Europese steunkaders. Tot op heden is er veel animo onder katteneigenaren voor

2- Stimuleren van vrijwillig neutraliseren (Variant op neutralisatieplicht, zie 1.4.3)

Een mogelijkheid om verantwoord houderschap te bevorderen is om eigenaren te stimuleren hun kat te neutraliseren. Deze maatregel houdt in dat de overheid (Rijk, provincie of gemeente) of andere organisaties katteneigenaren stimuleren om hun kat te laten neutraliseren. Mogelijkheden hiertoe zijn voorlichting, tijdelijke campagnes om een kat goedkoper/gratis te laten neutraliseren en het structureel verlagen van de neutralisatiekosten (voor bepaalde groepen).

Voor- en nadelen: Een deel van de genoemde voordelen bij een landelijke neutralisatieplicht geldt ook voor deze maatregel (zie oplossingsrichting neutralisatieplicht). Het genoemde voordeel m.b.t. het verhogen van de drempel tot fok vervalt omdat er geen verplichting is. Alle andere voordelen van een neutralisatieplicht gelden wel bij dit alternatief. Echter, de winst betreft hier alleen de toename in geneutraliseerde katten als gevolg van het stimuleren van vrijwillig neutraliseren. Het is onzeker hoe groot de stijging in het aantal geneutraliseerde katten is bij een vrijwillige maatregel. Het genoemde nadeel met betrekking tot vroeg castratie geldt niet voor het stimuleren van vrijwillig neutraliseren. De omvang van de overige nadelen hangt bij dit alternatief af van de effectiviteit.

Uitvoering: De uitvoeringsaspecten zijn geheel anders dan bij een landelijke neutraliseerplicht. Het is als eigenaar reeds mogelijk om je kat vrijwillig te neutraliseren, hiertoe zijn vanuit de overheid geen aanvullende maatregelen nodig. De uitvoering en effectiviteit van deze maatregel is sterk afhankelijk van de bereidheid van deelnemende organisaties en instanties om dergelijke acties te kunnen organiseren. Hierbij speelt ook mee dat het grootste deel van de huiskatten in Nederland (95%¹) reeds gecastreerd/gesteriliseerd is door de eigenaar. Het is mogelijk lastig om de resterende groep eigenaren te stimuleren tot vrijwillig neutraliseren. Met betrekking tot de kosten hangt veel af van de wijze waarop gestimuleerd gaat worden en door welke overheidslaag. Een structurele verlaging van de neutralisatiekosten vereist een aanzienlijke structurele bijdrage. De bijdrage aan voorlichting en campagnes hangt af van de gekozen frequentie. Waarbij men er rekening mee moet houden dat dergelijke campagnes over de tijd mogelijk herhaald moeten worden voor een blijvend effect, omdat er steeds nieuwe katten(eigenaren) bijkomen. Met betrekking tot de kosten kan gekeken worden naar de indicatie bij de landelijke neutralisatieplicht. Aandachtspunt is dat financiële ondersteuning vanuit de overheid moet passen binnen de Europese steunkaders.

3- Stimuleren van kat vrijwillig (tijdelijk) niet los laten lopen

Een mogelijkheid om verantwoord houderschap te bevorderen is om eigenaren te stimuleren om hun kat (tijdelijk) niet los te laten lopen. Deze maatregel houdt in dat de overheid (Rijk, provincie of gemeente) of andere organisaties katteneigenaren stimuleren om ervoor te kiezen hun kat niet los te laten lopen buiten de eigen woning en tuin. De eigenaar heeft verschillende mogelijkheden, zoals het binnenhouden van de kat, het afzetten van de tuin, het plaatsen van een kattenren of het aangelijnd uitlaten van de kat. Men kan daarbij inzetten op een permanente situatie, maar veel winst valt al te behalen wanneer eigenaren hun kat tijdens het broedseizoen 's nachts binnenhouden.

Voor- en nadelen: Feitelijk gelden alle genoemde voor- en nadelen bij de oplossingsrichting 'Kat verplicht (tijdelijk) niet los laten lopen' ook voor deze optie. De mate waarin hangt bij deze oplossingsrichting echter af van de mate waarin eigenaren bereid zijn hun kat daadwerkelijk vrijwillig binnen te houden en voor welke periode ze dat doen (e.g. permanent binnenhouden draagt (nog) meer bij aan het tegengaan van de problematiek dan tijdelijk binnenhouden).

Uitvoering: De uitvoeringsaspecten zijn niet vergelijkbaar met de oplossingsrichting 'Kat verplicht (tijdelijk) niet los laten lopen' omdat men met deze aanpak gebruik maakt van communicatiestrategieën en geen wettelijke verplichting instelt. In Friesland loopt reeds enkele jaren de campagne 'Kuikens in het land, poes in de mand' o.l.v. de Bond van Friese Vogelwachten (BFVW). De campagne roept katteneigenaren op om hun dier tenminste vanaf half april tot en met juni, wanneer alle grondbroedende vogels kuikens hebben, binnen te houden zodra het donker wordt. Verder deelt de campagne informatie over het (prooi)gedrag van de kat ter bevordering van de bewustwording onder katteneigenaren. Dergelijke campagnes kunnen verder gestimuleerd worden, om op deze wijze predatiegedrag te verminderen en kwetsbare weidevogels te beschermen. In hoeverre dergelijke campagnes bijdragen aan daadwerkelijke verandering, is een blijvend punt van discussie. In Friesland wordt de campagne goed ontvangen en lijkt er draagvlak voor het tijdelijk binnenhouden van katten. Tegelijkertijd merkt de BFVW ook op dat zij niet direct een enorme teruggang zien in het aantal katten in weidevogelgebieden. De jaarlijkse kosten voor het uitvoeren van deze campagne (o.a. campagne video, social media campagne, influencers, website, bus- en abri reclames) werden gefinancierd door de provincie Fryslân en bedroegen in totaal zo'n 27.000 (In het begin waren er hogere startkosten).

4- Stimuleren terughoudendheid bij aanschaf

Een mogelijkheid om verantwoord houderschap te bevorderen is om eigenaren te stimuleren tot terughoudendheid bij de aanschaf van een nieuwe kat. Doel van dit beleid is om eigenaren heel bewust te maken van alle kosten, risico's en handelingen m.b.t. het houden van een kat, zodat ze de aanschaf bewust overwegen. Doel hiervan is minder katten die beter gehouden worden. Concreet houdt dit in dat de overheid of andere organisaties aankomende en bestaande katteneigenaren voor de aanschaf van een nieuwe (eerste of extra) kat goed informeren over de kosten en verantwoordelijkheden als eigenaar, en ook over de problematiek die die kat veroorzaakt indien deze losloopt. De gedachte hierbij is ook dat het voor veel aankomende katteneigenaren onduidelijk is wat komt kijken bij de aanschaf en het houden van een kat. De concrete inzet kan variëren en kan bijvoorbeeld zijn om eigenaren die naast een natuurgebied wonen te ontmoedigen een kat te kopen, of om mensen die reeds een kat bezitten te ontmoedigen een extra kat te nemen.

Voor- en nadelen: Indien mensen na goede voorlichting inderdaad de aanschaf van een kat heroverwegen, dan kan dit leiden tot minder katten en daarmee samenhangend minder predatie en zoönosen. Daarnaast kan goede voorlichting uiteraard bijdragen aan het dierenwelzijn en leidt bewuster aankopen van katten mogelijk tot minder dumpingen achteraf.

Uitvoering: De uitvoering van dit ontmoedingsbeleid dient plaats te vinden voor de aanschaf van een kat, mogelijke samenwerkpartners zijn kattenverenigingen of marktplaats. Het stimuleren van terughoudendheid bij de aanschaf van een nieuwe kat middels goede voorlichting voor de aanschaf kan gecombineerd worden met de informatievoorziening rondom de andere maatregelen t.a.v. verantwoord houderschap. Mogelijk kan er een soort bijsluiters gemaakt worden. De dierenwelzijnsorganisaties geven aan dat indien een generieke, toegankelijke bijsluiters voor katteneigenaren wordt ontwikkeld, het van belang is dat aandacht wordt besteed aan tenminste de volgende aspecten: het kiezen van je toekomstige kat op basis van het karakter van de kat, het belang van neutraliseren ter voorkoming van oeps-nestjes, van identificatie en registratie en vaccinatie, geschikt voer, het prooigedrag van de kat, en de te doorlopen stappen indien de eigenaar zijn of haar kat kwijtraakt. Daarnaast is het breed delen van de problematiek en collectieve goede voorlichting ten behoeve van bewustwording van belang.

5- Kattenkraag of kattenbelletje

Een mogelijkheid om verantwoord houderschap te bevorderen is om eigenaren te stimuleren om hun kat een kattenkraag of kattenbelletje om te doen. Mogelijkheden hiertoe zijn voorlichting, tijdelijke campagnes of het gratis uitdelen van kragen of belletjes.

Voor- en nadelen: Het belangrijkste voordeel van deze maatregel is het verminderen van predatie. De RUG gaf aan dat uit onderzoek bleek dat een kattenbelletje ervoor zorgt dat het aantal prooien per kat teruggaat van 5,5 naar 2,9 per maand en dat een kattenkraag zorgt voor 78% reductie in het aantal gedode vogels. Daarnaast kunnen de belletjes en kragen mogelijk ook gebruikt worden als een vorm van identificatie, indien de contactgegevens van de eigenaar daarop vermeld worden. In dat geval kunnen katten makkelijker teruggevonden worden en gelden dezelfde voor- en nadelen zoals beschreven bij vrijwillig chippen, met als opmerking dat een chip niet van de kat af kan vallen en kwijt kan raken. Een kattenkraag wordt geprefereerd boven een belletje vanwege de ogenschijnlijk hogere effectiviteit en de afwezigheid van mogelijk storend geluid. Er zijn wel signalen dat een kattenbel/kraag gevaren kan opleveren voor de kat, omdat deze bijvoorbeeld met het halsbandje ergens achter kan blijven hangen.

Uitvoering: De uitvoering en effectiviteit van deze maatregel is sterk afhankelijk van de bereidheid van deelnemende organisaties en instanties om dergelijke acties te kunnen organiseren. Met betrekking tot de kosten hangt veel af van de wijze waarop gestimuleerd gaat worden en door welke overheidslaag. Dit lijkt een relatief goedkope maatregel t.o.v. andere maatregelen. Een belangrijk nadeel in de uitvoering is dat katten het belletje of de kraag buiten kunnen verliezen. Dit maakt ook dat een wettelijke verplichting geen optie is.²⁴

6- Verrijking van de thuisomgeving

Een mogelijkheid om verantwoord houderschap te bevorderen is om eigenaren te stimuleren om de thuisomgeving te verrijken, door bijvoorbeeld voldoende met de kat te spelen, en te zorgen voor goede voeding. De overheid of andere organisaties kunnen middels educatie, bijvoorbeeld rondom de aanschaf, zorgen dat eigenaren goed geïnformeerd zijn over het belang hiervan.

Voor- en nadelen: Verrijking draagt bij aan het dierenwelzijn van de kat. Daarnaast wordt gesuggereerd dat verrijking en goede voeding mogelijk ook bijdragen aan het verminderen van predatiegedrag en bijbehorende effecten. Er is weinig onderzoek bekend om deze stelling hard te maken.

Uitvoering: Het voorzien van informatie omtrent het belang van verrijking kan gecombineerd worden met de informatievoorziening rondom de andere maatregelen t.a.v. verantwoord houderschap.

1.4.2 Landelijke chipplicht

Eén van de mogelijke oplossingsrichtingen is het instellen van een landelijke chipplicht. Dit houdt in dat elke katteneigenaar in Nederland op termijn wettelijk verplicht wordt om zijn of haar kat(ten) te chippen en te registreren. Deze chipplicht wordt ook wel een I&R (Identificatie & Registratie) plicht genoemd. Het exacte aantal katten in Nederland dat momenteel is gechipt, is niet bekend. De portalen (databanken) geven aan katten niet apart te registreren. De Dierenbescherming gaf aan dat het aantal gechipte katten in hun asielen ligt op 10 tot 15 procent, met als opmerking dat in deze asielen mogelijk relatief veel zwervkatten (i.e. katten zonder eigenaar) zitten. In een marktonderzoek van de Dierenbescherming gaf 76,7% van de katteneigenaren aan hun kat te hebben gechipt²⁵. Mogelijk is dit cijfer dan weer aan de hoge kant, omdat niet duidelijk is hoe representatief de steekproef is voor het totaal aantal huiskatten (incl. schuurkatten) in Nederland. Bij Amivedi geeft 46% van alle eigenaren die een vermiste kat melden, aan dat deze gechipt is. Dit cijfer lijkt redelijk representatief, met de opmerking dat mensen die hun kat chippen mogelijk meer geneigd zijn hun kat na vermissing te melden.

²⁴ De cijfers m.b.t. het kattenbelletje en kattenkraag zijn aangeleverd door de RUG. Oorspronkelijk onderzoek van Pemberton & Ruxton (2020) en Ruxton et al. (2002)

²⁵ Marktonderzoek 'Chippen & neutraliseren katten' i.o.v. Dierenbescherming, maart 2022. Uitgevoerd door PanelWizard onder 1068 katteneigenaren.

Hieronder wordt middels voor- en nadelen beschreven hoe een landelijke chipplicht bijdraagt aan de gestelde problematiek. Sommige voor- en nadelen hebben specifiek betrekking op één van de gestelde problematieken. Andere voor- en nadelen hebben betrekking op het aantal loslopende huiskatten en zijn daarmee indirect van invloed op alle gestelde problematieken. Daaronder volgt een beschrijving van de verschillende uitvoeringsaspecten bij deze oplossingsrichting. Let op: de kleuren in de tabellen zijn alleen bedoeld om de leesbaarheid te vergroten.

Landelijke chipplicht i.r.t. de gestelde problematiek:

Voordelen

Aantal loslopende huiskatten: Een landelijke chipplicht verhoogt de drempel voor het aanschaffen van katten (hogere kosten). Mogelijk vormt het ook een barrière om nestjes te krijgen indien chipplicht bij fokker wordt belegd. Mogelijk minder huiskatten.

Kwijtraken & Verwilderen: Een landelijke chipplicht verhoogt de drempel om een gechipte kat na te kittenfase te dumpen of achter te laten (in natuurgebieden), omdat de eigenaar te herleiden is. Mogelijk minder verwilderde huiskatten.

Kwijtraken & Verwilderen: Zwerfkatten en kwijtgeraakte huiskatten worden meestal pas herkend en van straat gehaald bij duidelijke tekenen van verwildering of een verslechterde conditie. Een chipplicht maakt het voor o.a. dierenambulances, asielen en natuurbeheerders mogelijk om deze katten eerder/makkelijker te identificeren en van straat te halen. Mogelijk minder zwerfkatten en verwilderde huiskatten.

Kwijtraken & Verwilderen: Katten kunnen sneller en vaker herenigd worden omdat de eigenaar van een gevonden kat met chip makkelijker terug te vinden is.

Kwijtraken & Verwilderen: Eigenaren hebben een wettelijke zorgplicht voor hun dieren. Bij het verlies van hun kat maken o.a. gemeenten en opvangcentra kosten om het dierenwelzijn te borgen (opvang en verzorging) en om de eigenaar de kans te geven de kat terug te vinden (bewaarplicht). Daarnaast maken o.a. ambulances en dierenartsen kosten voor de hulp aan aangereden/gewonde huiskatten. Een chipplicht zorgt ervoor dat deze kosten verhaald kunnen worden op de eigenaar en in het geval van de opvang ook lager worden, omdat de eigenaar te identificeren is en de kat sneller herenigd kan worden. Leidt mogelijk tot een groter verantwoordelijkheidsgevoel bij eigenaren.

Predatie: Wet natuurbescherming stelt dat wilde dieren niet opzettelijk verstoord mogen worden. Bepaalde partijen wijzen op de verantwoordelijkheid van de eigenaar voor de schade veroorzaakt door hun huisdier. Indien een bepaalde huiskat met chip leidt tot verstoring/predatie binnen natuurgebieden kan bijv. een natuurbeheerder in gesprek gaan met de eigenaar over het (predatie)gedrag van de kat, al gaat het aantonen van schade door een individuele kat lastig zijn. Mogelijk sancties bij herhaaldelijke overtredingen. Leidt mogelijk tot een groter besef, verantwoordelijkheidsgevoel en gedragsveranderingen bij eigenaren die nodig zijn om predatie te beperken (zoals het binnenhouden van katten in het broedseizoen).

Predatie/Zoönose: Een landelijke chipplicht geeft meer inzicht in het aantal huiskatten en de verspreiding daarvan. Dit geeft meer inzicht in de risico's t.a.v. predatie en zoönose en kan mogelijk data opleveren t.b.v. van andere beleidsbeslissingen.

Nadelen

Aantal loslopende huiskatten: In de MKBA werd verwacht dat de invoering van een I&R systeem geen invloed heeft op het totaal aantal katten in Nederland. Dit is echter niet gewaardeerd in de MKBA wegens een gebrek aan data. Mogelijk dat een I&R pas effectief is ten aanzien van de omgevingsproblematiek als daarnaast een neutralisatieplicht wordt ingevoerd die ertoe leidt dat de (zwerf)kattenpopulatie afneemt.

Kwijtraken & Verwilderen: Mogelijk meer dumpingen van nieuwe nestjes indien chipplicht bij fokker wordt belegd. Indien overgangstermijn voor huidige katten niet goed geregeld wordt, bestaat er ook een risico op dumpingen van huidige katten.

Kwijtraken & Verwilderen: De baten voor de eigenaar bij een chipplicht staan ter discussie, want de eigenaar van een kat heeft reeds de mogelijkheid om zijn of haar kat te chippen en daarmee sneller terug te vinden in het geval van kwijtraken.

Predatie: Een chipplicht heeft geen directe effecten op predatie. Een gechipte kat predeert ook. Mogelijk wel indirecte effecten, zie hierboven.

Landelijke chipplicht i.r.t. de uitvoering:

Uitvoeringsaspecten

Uitvoerbaarheid: Met betrekking tot de uitvoering kan gebruik gemaakt worden van (de ervaring met) het landelijke I&R hond systeem. Voor I&R kat wensen de stakeholders een eenvoudiger systeem waarbij enkel chipnummer en de gegevens van de huidige eigenaar geregistreerd worden. Of en hoe een dergelijk systeem ontwikkeld kan worden, moet nog worden uitgezocht. Invoering van I&R kat vereist een goede borging van registratie en inzage in de data. Met

betrekking tot de registratie wijzen de partijen die gebruik maken van de data op het grote aantal onvolkomenheden in huidige registratie. Daarom lijkt het wenselijk dat de eigenaar gewezen wordt op diens verantwoordelijkheid voor de registratie, of dat de dierenarts bij het chippen ook verantwoordelijk wordt voor de registratie. Met betrekking tot de inzage in de registratiedata is goede afstemming met de databankportalen noodzakelijk. Met het oog op de genoemde voordelen is het wenselijk dat naast LID en NVWA ook andere relevante partijen, zoals natuurbeheerders en dierenambulances, inzage kunnen krijgen. Daarnaast is het met oog op het vervallen van de bewaarplicht wenselijk dat niet-gechipte katten op termijn (wettelijk) beschouwd kunnen gaan worden als kat zonder eigenaar. Daarnaast is het voor invoering van belang om helderheid te krijgen over en helder te communiceren over de (on)mogelijkheden t.a.v. het gebruik van de persoonsgegevens, om eventuele onrust hieromtrent weg te nemen. Tot slot geven RVO en de handhavers aan dat het wenselijk is om voor invoering een uitvoeringstoets te doen, om uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid te toetsen. Daarbij speelt ook mee dat de uitvoeringscapaciteit bij RVO begrensd is. Praktisch gezien speelt ook mee dat het voor eigenaren van schuwe, niet of slecht gesocialiseerde schuurkatten lastig kan zijn hun kat te vangen en te chippen.

Kosten en baten: Bij invoering van een landelijke chipplicht zullen de kosten voor het chippen naar verwachting belegd worden bij de fokker of de uiteindelijke eigenaar van de kat. Ter indicatie: Stichting Zwerfkatten Nederland en Dierenlot geven aan dat het commerciële tarief voor het chippen van een kat €25,- à €50,- bedraagt (materiële kosten per chip €3,-). De MKBA gaat uit van €30,- voor het plaatsen van de chip en €4,50 voor de registratie. De MKBA gaat daarnaast uit van een totale huiskattenpopulatie van 2,6 miljoen katten. Een kat heeft een gemiddelde levensduur van 15 jaar. Dan komt men uit op een totale kostenpost van 89,7 miljoen euro voor het chippen van alle katten in Nederland over een periode van 15 jaar (5,98 miljoen euro per jaar). Met name voor lagere inkomensgroepen kan dit effect hebben en wijzen partijen op de wenselijkheid van een financiële compensatie vanuit de overheid. De Dierenbescherming plaatst daarbij wel de kanttekening dat een chipkosten binnen de totale kosten voor het houden van een kat erg beperkt zijn. Daarnaast zijn er kosten voor de Rijksoverheid om het registratiesysteem in te voeren en te onderhouden. De MKBA schat de kosten voor de initiële opstart op 0,5 miljoen euro. De structurele kosten voor onderhoud en handhaving zijn vooralsnog onbekend, bekend is wel dat de reguliere kosten voor de andere I&R systemen aanzienlijk zijn. Een landelijke chipplicht leidt een structurele uitvoeringslast voor eigenaren en de Rijksoverheid.

De MKBA beschrijft ook verschillende baten. De genoemde baten t.a.v. de herenigingseffecten voor de eigenaar zijn discutabel, omdat de eigenaar reeds de mogelijkheid heeft om zijn of haar kat te chippen en van deze baten te profiteren. De MKBA berekent de baten voor de gemeenten op 79,9 miljoen euro (uitgespaarde opvangkosten) en 4,5 miljoen euro (kosten dierenambulances) over een periode van 30 jaar, indien de kosten voor de bewaarplicht afnemen en/of kosten verhaald kunnen worden op de eigenaar. De totale baten voor asielen, dierenartsen, natuurorganisaties en TNRC-organisaties zijn ons onbekend.

Juridische aspecten: De Wet dieren kent reeds een grondslag voor een I&R verplichting. Middels een AMvB zou I&R kat uitgewerkt kunnen worden. De invoering van een chipplicht vergt een wetgevingstraject. Naast de AMvB zullen o.a. ook een Privacy impact assessment (PIA) en uitvoeringstoets gedaan dienen te worden. Hierbij kan gebruik gemaakt worden van de ervaringen met I&R hond. Juristen bij LNV hebben aangegeven dat I&R hond niet heeft geleid tot grote juridische obstakels t.a.v. de PIA en de toetsing bij de EU en Raad van State. Met betrekking tot de inzage van persoonsgegevens voor bijvoorbeeld terreinbeheerders en dierenambulances dient een aparte wettelijke grondslag gemaakt te worden in de AMvB.

Krachtenveld: In 2016 vroegen 36 gemeenten om een (landelijke) chipplicht. In februari 2018 haalde de motie van Arissen (PvdD) en Grashoff (GL) met een verzoek tot een landelijke chipplicht geen meerderheid. De motie De Groot (D66) voor een gemeentelijke chipplicht wel. Nadat de pilotgemeenten zich terugtrokken uit de gemeentelijke pilot, hebben Wassenberg (PvdD), Beckerman (SP), Haverkort (VVD) en de Groot (D66) tijdens het commissiedebat dierenwelzijn (20 april 2022) gevraagd om (een voorstel tot) een landelijke chipplicht. Graus (PVV) sprak zich toen uit tegen verplicht chippen, als zijnde een 'invasieve handeling met dieren'. Amsterdam en Alphen a/d Rijn (deelnemers pilot) en alle gesproken dierenwelzijnsorganisaties, natuurorganisaties, onderzoeksinstituten, Dibevo en de KNMvD (dierenartsen) hebben de wens uitgesproken tot een landelijke chipplicht.

Het draagvlak onder katteneigenaren kan hier niet beschreven worden vanwege het gebrek aan onderzoek en organisatiegraad. Een petitie voor een landelijke chipplicht werd door 57.156 mensen ondertekend²⁶. Eén stakeholder noemde mogelijke zorgen bij katteneigenaren rondom het datagebruik van een I&R systeem. Een landelijke chipplicht leidt tot chipkosten voor eigenaren die hun kat nog niet gechipt hebben. Daarnaast ontstaat er mogelijk weerstand van burgers richting de dierenambulances, indien deze op termijn op straat aangetroffen niet-gechipte katten die wel een eigenaar hebben meenemen. Binnen een marktonderzoek van de Dierenbescherming gaven 249 katteneigenaren die hun kat niet gechipt hadden als voornaamste redenen voor niet chippen aan dat hun kat niet buitenkomt of dat zij het belang niet inzien²⁷. Als voornaamste redenen om wel te chippen noemden zij een wettelijke verplichting of lagere kosten. 19,7% van deze eigenaren die hun kat niet gechipt hadden gaf aan helemaal niet bereid te zijn om de kat te chippen

²⁶ <https://www.dierenbescherming.nl/actueel/dierenbescherming-blijft-pleiten-voor-landelijke-chipplicht>

²⁷ Marktonderzoek 'Chippen & neutraliseren katten' i.o.v. Dierenbescherming, maart 2022. Uitgevoerd door PanelWizard onder 1068 katteneigenaren.

Handhaving:

Met betrekking tot de handhaving spelen verschillende partijen een rol. De formele handhavers op de Wet dieren (LID, NVWA, RVO en de Politie) kunnen een chipplicht mogelijk meenemen in de reguliere controles, zodat de extra werklast beperkt blijft. NVWA en LID zien een toename in handhavingsverzoeken als mogelijk risico dat kan leiden tot een behoorlijke werklast. Met betrekking tot het chippen van katten ligt momenteel geen focus op illegale kattenhandel, omdat hier vooralsnog geen grootschalige signalen van zijn. Mocht dit in de toekomst veranderen, dan kan I&R kat ook voor dat doel ingezet worden (zoals bedoeld bij I&R hond). Hierbij geven de formele handhavers aan dat het wenselijk is om voor invoering een uitvoeringstoets te doen, om uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid te toetsen.

Naast de formele handhaving wezen de ervaringen in Vlaanderen erop dat er mogelijk ook sprake kan zijn van sociale controle, waarbij eigenaren onderling, en klanten fokkers wijzen op de chipplicht. Eenzelfde vorm van sociale controle kan ook voortkomen uit het werk van dierenambulances en asielen, indien deze eigenaren bij het uitvoeren van hun eigen werkzaamheden gaan wijzen op de chipplicht.

Tot slot is het goed om te noemen dat een landelijke chipplicht ervoor zorgt dat eigenaren vanwege de verbeterde vindbaarheid vaker aansprakelijk gesteld kunnen worden voor zorgkosten of schade veroorzaakt door hun kat. Hoewel in lijn met bestaand wetgeving, kan dit wel ingrijpend zijn voor katteneigenaren. Het is voor de invoering van belang om helder te communiceren over de (on)mogelijkheden t.a.v. de handhaving en sancties, om eventuele onrust en onduidelijkheid hieromtrent weg te nemen.

Gemeentelijke chipplicht (*variant op landelijke chipplicht*)

Een alternatief op de landelijke chipplicht is een chipplicht op gemeentelijk niveau. Deze oplossingsrichting houdt in dat de Rijksoverheid gemeenten in staat stelt om zelf te kiezen voor een chipplicht.

Voor- en nadelen: De voordelen liggen in lijn met de landelijke chipplicht. Het voordeel m.b.t. het herkennen van zwervkatten (o.b.v. of ze een chip hebben of niet) vervalt. Ongechipte katten kunnen ook huiskatten uit een buurgemeente zijn, omdat katten zich niet aan gemeentegrenzen houden. Alle andere voordelen van een landelijke chipplicht gelden wel bij een gemeentelijke chipplicht, echter alleen voor de gemeenten waar daadwerkelijk een chipplicht ingevoerd gaat worden. Naar verwachting zullen niet alle gemeenten een lokale chipplicht invoeren. Daarnaast kunnen gemeenten met een chipplicht overlast blijven ervaren van ongechipte katten uit gemeenten zonder chipplicht. De genoemde nadelen bij een landelijke chipplicht gelden ook voor een gemeentelijke chipplicht.

Uitvoering: De uitvoeringsaspecten liggen in lijn met de landelijke chipplicht. Wel zijn er een aantal bijzonderheden. De motie van De Groot (D66) in 2018 verzocht de Minister om gemeenten in de mogelijkheid te stellen om lokaal een chipplicht in te voeren. Aan de motie is uitvoering gegeven middels een pilot waaruit gebleken is dat dit niet kan zonder een fundamentele wijziging van het systeem waarin dierenwelzijnsbevoegdheden gedelegeerd worden van Rijk naar gemeente (alle andere I&R systemen zijn op nationaal niveau ingeregeld en dierenwelzijn dus ook). Momenteel hebben gemeenten geen juridische grond om een gemeentelijke chipplicht in te voeren. Inregeling op gemeentelijk niveau legt naast de genoemde baten in relatie tot de besparing t.a.v. de bewaarplicht, ook de kosten en uitvoeringslast bij de gemeenten die een chipplicht willen invoeren. Dit kan leiden tot onderlinge verschillen tussen gemeenten, en daarmee een ongelijke behandeling van katteneigenaren, als gevolg van of en hoe gemeenten vormgeven aan een lokale chipplicht. Verschillende Kamerleden en alle bij de verkenning betrokken partijen, inclusief de betrokken gemeenten, hebben aangegeven een landelijke chipplicht te prefereren boven een gemeentelijke chipplicht. Het is onduidelijk of en hoe landelijke handhavers een rol kunnen spelen bij de handhaving op een gemeentelijke chipplicht.

1.4.3 Neutralisatieplicht

Eén van de mogelijke oplossingsrichtingen is het instellen van een landelijke neutralisatieplicht. Dit houdt in dat elke katteneigenaar in Nederland wettelijk verplicht wordt om zijn of haar kat(ten) te laten castreren of steriliseren (neutraliseren) vanaf een bepaalde leeftijd. Uitsluitend houders met een ontheffing mogen in dit scenario nog fokken met hun katten.

De partijen en dierenartsen die in deze verkenning zijn gesproken, schatten in dat veruit het grootste deel van de huiskatten in Nederland (90-95%²⁸) reeds is gecastreerd/gesteriliseerd door de eigenaar. Binnen een marktonderzoek van de Dierenbescherming gaf 90,3% van de katteneigenaren aan hun kat te hebben gesteriliseerd, waarbij een aanzienlijk deel (38%) van de respondenten met een niet gesteriliseerde kat aangaf dat hun kat nog te jong is om te steriliseren, hetgeen de genoemde inschatting van 95% lijkt te bevestigen.²⁹ Wel plaatsen de Stichting Zwerfkatten Nederland en de KNMvD hierbij de kanttekening dat bovenstaande met name geldt voor de huiskatten die daadwerkelijk in huis leven. Zij wijzen erop dat er ook aanzienlijke aantallen schuurkatten in Nederland zijn, welke ook onder onze definitie van huiskatten vallen, maar veelal juist niet geneutraliseerd zijn. Omdat de meeste stakeholders aangeven dat we ons in een situatie bevinden waarin sprake is van een overschot aan kittens, betekent dit dat een relatief klein deel van de katten (mogelijk grotendeels schuurkatten) verantwoordelijk is voor een groot aantal geboorten, of dat men pas overgaat tot sterilisatie nadat een poes al minimaal één keer bevallen is.

Hieronder wordt middels voor- en nadelen beschreven hoe een neutralisatieplicht bijdraagt aan de gestelde problematiek. Sommige voor- en nadelen hebben specifiek betrekking op één van de gestelde problematieken. Andere voor- en nadelen hebben betrekking op het aantal loslopende huiskatten en zijn daarmee indirect van invloed op alle gestelde problematieken. Daaronder volgt een beschrijving van de verschillende uitvoeringsaspecten bij deze oplossingsrichting. Let op: de kleuren in de tabellen zijn alleen bedoeld om de leesbaarheid te vergroten.

Neutralisatieplicht i.r.t. de gestelde problematiek:

Voordelen

Aantal loslopende huiskatten: Een neutralisatieplicht leidt tot een aanzienlijke drempel om (legaal) met katten te fokken. Vroegcastratie voorkomt daarnaast accidentele nestjes van poezen op jonge leeftijd. Naar verwachting leidt dit op termijn tot een minder groot kittenoverschot en minder (verwilderde) huiskatten in Nederland.

Kwijtraken & Verwilderen: Minder zwerfgedrag en mogelijk minder kwijtraken door neutralisatie.

Dierenwelzijn: Gesteriliseerde poezen zullen niet bevallen en gecastreerde katers zullen naar verwachting minder geneigd zijn tot vechtgedrag. Dit bevordert de fysieke conditie van de dieren.

Predatie: Geneutraliseerde katten hebben meestal een kleiner verspreidingsgebied, omdat zij minder behoefte voelen om te zoeken naar potentiële partners. Dit leidt mogelijk tot minder verstoring van en predatie op prooidieren.

Zoönose: Katten raken vooral op jonge leeftijd geïnfecteerd met toxoplasmosis en zijn dan een aantal weken besmettelijk. Een neutralisatieplicht leidt naar verwachting tot minder (geboortelocaties/verspreiding van) kittens. Indien dit leidt tot minder kittens in de populatie, dan mogelijk minder contact met kittens en daardoor minder verspreiding van toxoplasma.

Nadelen

Kwijtraken & Verwilderen: Mogelijk meer verwilderde huiskatten door het dumpen van illegale nestjes.

Dierenwelzijn: Verplichte neutralisatie ontnemt katten de mogelijkheid tot hun natuurlijke voortplantingsgedrag.

Dierenwelzijn: Uitsluitend houders met een ontheffing mogen in dit scenario nog fokken met hun katten. Dit leidt tot een kleinere genetische basis. Mogelijke risico's op het gebied van inteelt, afwijkingen en aandoeningen, hogere prijzen en illegale handel (in lijn met (ras)honden).

²⁸ <https://www.royalcanin.nl/index.php/katten/kennis-tips-voor-jouw-kat/gezondheid/castreren-en-steriliseren-de-voordelen>

²⁹ Marktonderzoek 'Chippen & neutraliseren katten' i.o.v. Dierenbescherming, maart 2022. Uitgevoerd door PanelWizard onder 1068 katteneigenaren.

Dierenwelzijn: Omwille van de handhaafbaarheid en om de vruchtbare periode met zekerheid voor te zijn gaat een neutralisatieplicht vaak gepaard met verplichte castratie/sterilisatie door de fokker op jonge leeftijd. De meningen en onderzoeken lopen uiteen over de gezondheids- en welzijnsrisico's als gevolg van deze zogenoemde vroegcastratie. Uit onderzoek van de Universiteit Gent t.b.v. de Vlaamse neutralisatieplicht blijkt dat steriliseren vóór 8 weken geen nadelen heeft (m.u.v. eventuele obesitas op latere leeftijd). Andere stakeholders, waaronder de KNMvD stellen daarentegen dat het van belang is dat de kat eerst volgroeid is, maar dat het neutraliseren van huiskatten op jonge leeftijd te rechtvaardigen is.

Predatie: Een geneutraliseerde kat predeert ook, waardoor de positieve effecten op predatie (op de korte termijn) tegen kunnen vallen en vooral op de langere termijn verwacht moeten worden als gevolg van een afname in het aantal katten.

Neutralisatieplicht i.r.t. de uitvoering:

Uitvoeringsaspecten

Uitvoerbaarheid: Met betrekking tot de uitvoering van een neutralisatieplicht zal allereerst bepaald moeten worden of de fokker of koper verantwoordelijk wordt voor de neutralisatie en op welke leeftijd katten geneutraliseerd dienen te worden. Zoals hierboven is beschreven moet een neutralisatieplicht zich vermoedelijk focussen op schuurkatten of eerste nestjes. Een goede afstemming met de dierenartsen is van belang bij het inrichten van een neutralisatieplicht. Vlaanderen heeft zoals eerder beschreven besloten tot een neutralisatieplicht. Vanaf 1 april 2018 moet elke kat voor de leeftijd van 5 maanden oud gesteriliseerd worden, tenzij deze geëxporteerd wordt of verkocht aan een erkende fokker. T.a.v. de uitvoering dient de overheid ook een ontheffingensystematiek in te richten en een landelijke identificatie & registratieplicht, zodat eigenaren/kittens geïdentificeerd kunnen worden en ontheffingen/sterilisaties geregistreerd kunnen worden. Indien de neutralisatieplicht wordt ingesteld, zou de overgangperiode moeten worden gemonitord om de effectiviteit te meten. Tot slot wordt aanbevolen flexibiliteit te betrachten bij de eventuele invoering van deze maatregel indien het aantal katten te ver afneemt.

Kosten & Baten: Indien de kosten voor neutralisatie belegd worden bij de fokker, zal deze doorberekend worden aan de koper. Dit kan leiden tot een prijsstijging voor de gemiddelde niet-raskat. In Vlaanderen heeft men om deze reden de BTW op sterilisaties verlaagd. De kosten voor een castratie/sterilisatie bedraagt gemiddeld 100 euro.³⁰ Op een totale huiskattenpopulatie van 2,6 miljoen katten en een gemiddelde levensduur van 15 jaar, gaat het om een kostenpost van 17,3 miljoen euro per jaar. Nu is/wordt veruit het grootste deel van de huiskatten in Nederland (95%)³¹ reeds gecastreerd/gesteriliseerd door de eigenaar, waardoor de extra kostenlast wat dit betreft mee kan vallen. Echter, aanvullend hierop kunnen ook de aanschafprijzen van katten stijgen indien er daadwerkelijk sprake gaat zijn van een afname in het aanbod aan katten. De structurele kosten voor de Rijksoverheid betreffen de uitbreiding van de handhaving, het onderhouden van een systeem van ontheffingen en het eventueel koppelen van registraties van sterilisaties aan een I&R systeem. De exacte baten zijn niet bekend, maar baten vallen te verwachten m.b.t. de gezondheidskosten gerelateerd aan zoönose, zoals Toxoplasma. Baten vallen daarnaast te verwachten m.b.t. de brede problematiek indien deze maatregel daadwerkelijk leidt tot minder katten in Nederland.

Juridische aspecten: De invoering van een landelijke neutralisatieplicht vereist een aanpassing in de Wet dieren. Een neutralisatieplicht vereist een sterke onderbouwing van probleem en oplossing om de proportionaliteit van de maatregel binnen een wetstraject te kunnen verantwoorden.

Krachtenveld: Kamerleden van de PvdA en de PvdD hebben zich in de media uitgesproken voor een landelijke neutralisatieplicht.³² Andere partijen hebben zich niet uitgesproken voor of tegen een neutralisatieplicht. Onder de partijen die in deze verkenning zijn gesproken (dierenwelzijnsorganisaties, natuurorganisaties, provincies, onderzoeksinstituten, Dibevo en de KNMvD (dierenartsen)) lopen de meningen uiteen. Voorstanders hopen met name dat het aantal katten en de daarmee samenhangende predatie en dierenwelzijnsproblematiek afneemt. Tegenstanders wijzen met name op de genoemde risico's voor het dierenwelzijn en/of noemen een neutralisatieplicht disproportioneel. Het draagvlak onder katteneigenaren wordt niet beschreven vanwege het gebrek aan onderzoek en organisatiegraad. Verschillende partijen benoemen dat een neutralisatieplicht grote maatschappelijke weerstand kan oproepen.

Handhaving: Een neutralisatieplicht vereist een landelijke registratie van katten zodat eigenaren geïdentificeerd en aansprakelijk gesteld kunnen worden. Ten behoeve van de handhaafbaarheid wordt de neutralisatieplicht bij voorkeur bij de fokker gelegd. Met betrekking tot de handhavers kijkt men in eerste instantie naar de formele handhavers op de Wet dieren (LID, NVWA en de Politie). Zij kunnen een neutralisatieplicht mogelijk meenemen in de reguliere controles met een beperkte extra werklast. NVWA en LID zien een toename in handhavingsverzoeken als mogelijk risico dat kan leiden tot een behoorlijke werklast. Daarnaast vereist een effectieve neutralisatieplicht mogelijk extra handhaving op de (particuliere) verkoop van katten. De ervaringen in Vlaanderen lieten zien dat er mogelijk ook sprake kan zijn van sociale controle, waarbij eigenaren onderling, en klanten fokkers wijzen op de neutralisatieplicht. Tot slot is het voor de invoering van belang om helder te communiceren over de (on)mogelijkheden t.a.v. de handhaving en sancties, om eventuele onrust en onduidelijkheid hieromtrent weg te nemen

³⁰ <https://www.verzekeerhuisdier.nl/kosten-sterilisatie-kat/>

³¹ <https://www.royalcanin.nl/index.php/katten/kennis-tips-voor-jouw-kat/gezondheid/castreren-en-steriliseren-de-voordelen>

³² <https://www.parool.nl/nederland/minister-katten-hoeven-niet-binnen-te-blijven~be3fd897?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F#:~:text=Daarnaast%20pleit%20de%20PvdA'er,erkende%20fokkers%20nog%20katten%20voortplanten.>

1.4.4 Kat verplicht (tijdelijk) niet los laten lopen

Eén van de mogelijke oplossingsrichtingen is om eigenaren te verplichten om hun kat (tijdelijk) niet los te laten lopen. Deze maatregel houdt in dat de overheid (Rijk, provincie of gemeente) of andere organisaties katteneigenaren wettelijk verplichten hun kat niet los te laten lopen buiten het eigen terrein, i.e. de eigen woning en tuin. De eigenaar heeft verschillende mogelijkheden, zoals het binnenhouden van de kat, het afzetten van de tuin, het plaatsen van een kattenren of het aangelijnd uitlaten van de kat. Men kan daarbij inzetten op een permanente situatie, maar veel winst valt al te behalen wanneer eigenaren hun kat tijdens het broedseizoen (half april t/m juni) 's nachts moeten binnenhouden. Zoals beschreven bij de problematiek in paragraaf 1.2.1 is onbekend welk deel van de katten in Nederland momenteel losloopt.

Hieronder wordt middels voor- en nadelen beschreven hoe deze oplossingsrichting bijdraagt aan de gestelde problematiek. Sommige voor- en nadelen hebben specifiek betrekking op één van de gestelde problematieken. Andere voor- en nadelen hebben betrekking op het aantal loslopende huiskatten en zijn daarmee indirect van invloed op alle gestelde problematieken. Daaronder volgt een beschrijving van de verschillende uitvoeringsaspecten bij deze oplossingsrichting. Let op: de kleuren in de tabellen zijn alleen bedoeld om de leesbaarheid te vergroten.

Kat verplicht (tijdelijk) niet los laten lopen t.i.r.t. de gestelde problematiek:

Voordelen

Aantal loslopende huiskatten: Een losloopverbod voor huiskatten leidt per definitie tot minder loslopende huiskatten.

Aantal loslopende huiskatten: Indien katten op het eigen terrein verblijven en niet langer met elkaar in contact komen, dan zullen niet-geneutraliseerde huiskatten in principe niet meer ongepland gedekt kunnen worden op straat, dat leidt mogelijk tot minder katten.

Kwijtraken & Verwilderen: Als katten het eigen terrein niet kunnen verlaten, kunnen deze ook niet kwijtraken.

Kwijtraken/Dierenwelzijn: Het niet langer zelfstandig rondlopen in de openbare ruimte voorkomt auto-ongelukken en andere mogelijke ongelukken die het welzijn van de mens en kat kunnen schaden.

Predatie: Het niet langer zelfstandig rondlopen stopt de predatie door huiskatten in de openbare ruimte (natuur, parken, agrarisch gebied). Predatie door huiskatten wordt beperkt tot hooguit de eigen tuin/terrein. Dit vermindert ook stress en lijden bij prooidieren.

Zoönose: Indien katten niet langer in aanraking komen met (een omgeving waarin) andere katten (rondlopen) en predatie op wilde dieren sterk afneemt, dan zal dit naar verwachting leiden tot een afname in de verspreiding van zoönosen door huiskatten, zoals *Toxocara* en *Toxoplasma*, al blijft verspreiding via de omgeving mogelijk.

Overlast: Indien katten op het eigen terrein verblijven, dan zal dit leiden tot een sterke afname van overlast en ergernissen voor de directe omgeving, zoals het ontlasten in andermans tuin.

Nadelen

Dierenwelzijn: Het permanent binnenhouden van een kat, zonder aangelijnd uitlaten en zonder uitloop in een tuin of kattenren, kan het welzijn van de kat schaden.

Kat verplicht (tijdelijk) niet los laten lopen i.r.t. de uitvoering:

Uitvoeringsaspecten

Uitvoerbaarheid: Dit is een ingrijpende maatregel. Eén stakeholder opperde ook dat als alternatief gekozen kan worden voor een losloopverbod voor niet-geneutraliseerde katten, wanneer men zich niet richt op predatie, maar uitsluitend wil richten op de instroom richting de zwerfkatten (de handhaafbaarheid hiervan is wel lastig). Ten behoeve van de handhaafbaarheid en het kunnen maken van onderscheid tussen zwerf- en huiskatten zal individuele herkenning van katten op straat (middels I&R) noodzakelijk zijn. Een eventuele invoering van een losloopverbod zal gepaard moeten gaan met uitgebreide voorlichting over nut en noodzaak. Het uitsluitend 's nachts binnenhouden van katten is relatief moeilijk uit te voeren omdat het een eigenaar niet altijd lukt om diens kat 's avonds binnen te krijgen.

Kosten & Baten: De kosten voor deze maatregel lijken relatief laag, omdat enkel een wetstraject noodzakelijk is. Verder kan de eigenaar kosten maken voor het afschermen van de tuin, of het plaatsen van een ren, maar dit is niet noodzakelijk omdat de kat ook binnenshuis gehouden kan worden.

Juridische aspecten: Het uitvoeren van een verplichting om katten (tijdelijk) niet los te laten lopen vereist een wetswijziging. Wanneer de focus ligt op predatie, dan lijkt een verbod op het loslopen tijdens het broedseizoen het

meest aangewezen. Wanneer een totaaloplossing gewenst is voor alle problematiek, dan lijkt een permanent verbod het meest aangewezen. Ook hier speelt nadrukkelijk het punt van proportionaliteit.

Krachtenveld: Veel genoemd punt t.a.v. deze oplossingsrichting is het veronderstelde gebrek aan draagvlak onder katteneigenaren in Nederland. Hier is echter geen onderzoek naar gedaan. De betrokkenen bij de campagne 'Kuiken in het land, poes in de mand' in Friesland hebben het idee dat er na voorlichting voldoende draagvlak is onder eigenaren om hun kat in het broedseizoen 's nachts binnen te houden, echter concluderen zij ook dat er een aanzienlijke groep katten buiten blijft lopen tijdens het broedseizoen in Friesland.

Opvallend is dat meerdere overheden de laatste jaren zijn overgegaan tot een (tijdelijk) losloopverbod. In verschillende regio's in Australië is het de laatste jaren verboden om de kat los te laten lopen buiten het eigen terrein. Dichter bij huis hebben enkele gemeenten in IJsland en een gemeente in Duitsland een losloopverbod ingesteld. Soms blijft dat beperkt tot verplicht binnenblijven tijdens het broedseizoen, of geldt er bijvoorbeeld een avondklok omdat de dieren dan het meeste jagen.³³ In de Duitse gemeente Walldorf geldt dit verbod gedurende het broedseizoen van de kuifleeuwerik (1 april-13 augustus). Trouw geeft hierbij aan: 'Op de tijdelijke maatregel kwam veel kritiek, zeker toen een kattenbezitter een boete van 500 euro kreeg wegens overtreding. De lockdown komt de komende jaren wel terug, steeds van 1 april tot uiterlijk 31 augustus, zegt de gemeente'³⁴

Handhaving: Ten behoeve van de handhaafbaarheid zal individuele herkenning van katten op straat (middels I&R) noodzakelijk zijn. In het buitenland is veelal gekozen voor handhaving door middel van een boete, met daarbij de opmerking dat katteneigenaren eerst uitgebreid gewaarschuwd werden door handhavers alvorens boetes volgden. Het verplicht binnenhouden, is zeker bij een jaarronde verplichting, erg ingrijpend en heeft gevolgen voor de handhaving.

³³ <https://www.volkskrant.nl/wetenschap/permanente-lockdown-voor-huiskatten-in-canberra-om-vogels-te-beschermen~b1f3d04c/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F#:~:text=Het%20leven%20van%20huiskatten%20in,24%20uur%20per%20dag%20binnenblijven.&text=Een%20verblijf%20in%20de%20tuin,in%20om%20vogels%20te%20beschermen>.

³⁴ <https://www.trouw.nl/buitenland/walldorfse-katten-mogen-weer-uit-lockdown~b608b657/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

1.4.5 Overige oplossingsrichtingen

In deze verkenning willen we alle oplossingsrichtingen die de gesproken partijen hebben aangedragen noemen. Wel is ervoor gekozen om, evenals bij de problematiek, enkele minder relevante of (vooralnog) onhaalbare oplossingsrichtingen slechts kort te beschrijven, zonder verdere uitwerking. Bepaalde oplossingsrichtingen zijn in de huidige context minder relevant omdat ze geen directe bijdrage leveren aan de genoemde problematiek t.a.v. predatie en het kwijtraken van huiskatten (de oorspronkelijke focus van de toezegging van de minister). Wel willen we alle oplossingsrichtingen genoemd hebben. We vinden het belangrijk om transparant te zijn over de breedte van de genoemde oplossingsrichtingen. Ook ziet de redactie (van LNV) de potentie van bepaalde ideeën. Mogelijk worden bepaalde oplossingsrichtingen in de toekomst haalbaarder en/of relevanter. Hieronder volgt een korte opsomming van deze overige oplossingsrichtingen.

- **Bewijs van vakbekwaamheid voor katteneigenaren**
Het invoeren van een wettelijk bewijs van vakbekwaamheid (huisdierendiploma) voor alle particuliere katteneigenaren, waarmee zij vooraf aantonen bekend te zijn met de dierlijke behoeftes en mogelijke risico's. Momenteel bestaat dit uitsluitend voor bedrijfsmatige houders.
- **Kattenbelasting**
Het invoeren van een (gemeentelijke) kattenbelasting voor alle katteneigenaren. Met dit geld zouden bijvoorbeeld de gemeentelijke bewaarplicht en acties om de omgeving vogelvriendelijker te maken (predatie compenseren) gefinancierd kunnen worden.
- **Selectie op gedrag**
Doorselecteren op het gedrag van katten met als doel om te komen tot een kat welke minder predeert (vegetarische kat) of om te komen tot een kat die eenvoudiger binnen te houden is (binnenkat).
- **Maximum aantal katten**
Wettelijk maximum stellen aan het aantal katten per huishouden om de kattendichtheid te verlagen.
- **Koppeling weidevogelbeleid**
Boeren die gesubsidieerd worden in het kader van weidevogelbeheer zouden ook hun kat(ten) moeten laten neutraliseren.
- **DNA-databank**
Het invoeren van een DNA-databank voor alle katten in Nederland, zodat katten op basis van hun DNA geïdentificeerd en geregistreerd kunnen worden.

Hieronder volgen nog enkele overige oplossingsrichtingen die zich specifiek en uitsluitend richten op het tegengaan van zoönosen door katten.

- **Toxoplasmose preventie (particulier)**
Algemene tips ter preventie van toxoplasmose: o.a. het vaak verschoneren van de kattenbak, het afschermen van de zandbak en het wassen van groenten, het invriezen en/of goed doorbakken van vlees. Met daarbij het advies voor vooral zwangere vrouwen en patiënten met onderliggende klachten om extra voorzichtig te zijn.
- **Toxoplasmose preventie (agrariërs/industrie)**
Het RIVM noemt nog enkele specifieke maatregelen ter bestrijding van toxoplasmose voor de agrariër (e.g. katten en ongedierte weren uit stal) en de levensmiddelen industrie (e.g. invriezen vlees)³⁵
- **Pre- of neonatale screening toxoplasmose**
Ten aanzien van zwangere vrouwen wordt in Nederland ingezet op informatievoorziening. Enkele andere Europese landen hebben gekozen voor pre- of neonatale screening (en eventuele behandeling) van de moeder en/of het kind.

³⁵ [Beleidsadvies met betrekking tot de bestrijding van toxoplasmose in Nederland \(rivm.nl\)](#)

2. Zwerfkatten

2.1 Inleiding zwerfkatten

De tweede helft van deze verkenning gaat over zwerfkatten. Zwerfkatten worden gedefinieerd als katten zonder eigenaar. Hier sluiten we aan bij het wettelijke onderscheid tussen gehouden en niet-gehouden dieren. Zwerfkatten lopen per definitie los zonder begrenzing en toezicht.

Allereerst volgt hieronder een beschrijving van de problemen ten aanzien van zwerfkatten. Hierbij ligt de focus op het dierenwelzijn, predatie, zoönosen en overlast. Andere problemen zijn minder goed te becijferen of lijken minder ingrijpend, en worden enkel aan het eind kort benoemd. Daarna volgt een beschrijving van het doel t.a.v. zwerfkatten en een beschrijving van mogelijke oplossingsrichtingen. Per oplossingsrichting is beschreven hoe deze bijdraagt aan het doel en wat de belangrijkste uitvoeringsaspecten zijn. Hierbij zijn, evenals bij de huiskatten, alle oplossingsrichtingen die de stakeholders hebben aangedragen beschreven.

2.2 Problematiek zwerfkatten

2.2.1 Aantal zwerfkatten in Nederland

De schattingen van het aantal zwerfkatten in Nederland lopen uiteen van 135.000 tot 1.200.000.³⁶ Het exacte aantal zwerfkatten is dus onbekend. Verschillende partijen die tijdens deze verkenning zijn gesproken verwachten echter dat het aantal eerder aan de onderkant van deze bandbreedte zit, al kunnen ze dat niet hard maken. Er is weinig zicht op de voortplanting van zwerfkatten en de trends in de populatie.

2.2.2 Dierenwelzijn van zwerfkatten

Ten aanzien van het dierenwelzijn geeft de Universiteit Utrecht (UU) aan dat er vooralsnog geen systematiek is om het dierenwelzijn van zwerfkatten op objectieve wijze te meten.³⁷ Wel zijn er signalen dat het dierenwelzijn van zwerfkatten onder druk staat. De Raad voor Dieraangelegenheden (RDA) geeft aan dat onder zwerfkatten sprake lijkt te zijn van een hoge mortaliteit en een lage levensverwachting, al geeft de UU aan dat het lastig is om de leeftijd van zwerfkatten accuraat in te schatten³⁸. Mogelijke oorzaken die worden genoemd voor die hoge mortaliteit en lage levensverwachting, zijn het gebrek aan (kwalitatief hoogwaardig) voedsel en medische verzorging, een gebrek aan onderdak bij extreme weersomstandigheden, aanvaringen met honden of andere roofdieren, verkeersongevallen en kwaadwillende mensen (vergiftigingen, afschot). De RDA spreekt daarnaast van een hoge kittensterfte, en ook hebben zwerfkatten meer last van ziekten.³⁹ Stichting Dierenlot geeft daarnaast aan dat niet-gesteriliseerde poezen lichamelijk uitgeput kunnen raken doordat ze nest op nest krijgen, en dat niet-gecastreerde katers veelvuldig in gevecht kunnen raken om krolse poezen.

³⁶ Neijenhuis, F. & Niekerk van, T. (2015). *Als de kat van huis is... Zwerfkatten in Nederland: een inventarisatie*.

³⁷ *Ten aanzien van het meten van het dierenwelzijn is de Universiteit Utrecht momenteel bezig met het ontwikkelen van een systematiek bij stadsduiven.*

³⁸ https://www.researchgate.net/publication/349864736_Nine_ways_to_score_nine_lives_-_identifying_appropriate_methods_to_age_domestic_cats_Felis_catus

³⁹ Neijenhuis, F. & Niekerk van, T. (2015). *Als de kat van huis is... Zwerfkatten in Nederland: een inventarisatie*

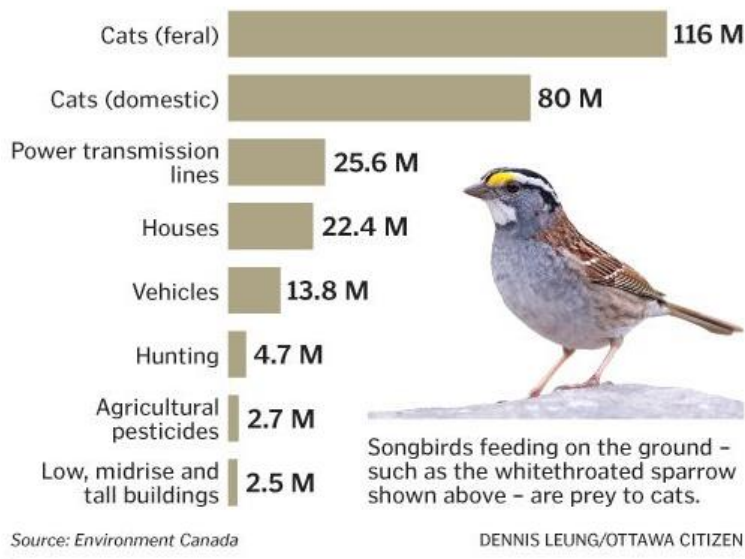
2.2.3 Predatie en predatie-effecten

In paragraaf 1.2.3 is de problematiek rondom predatie en predatie-effecten door katten reeds uitgebreid beschreven. Omdat deze problematiek zowel opgaat voor huiskatten als voor zwerfkatten, verwijzen we hiervoor naar paragraaf 1.2.3. In aanvulling daarop benoemen we hier aspecten die specifiek gelden voor zwerfkatten.

In tegenstelling tot huiskatten, zijn zwerfkatten voor hun voedsel vermoedelijk afhankelijker van het vangen en eten van wilde dieren, al is niet in te schatten hoeveel zwerfkatten door mensen worden bijgevoerd of leven van menselijk afval⁴⁰. Zoals duidelijk wordt uit de inleiding, zijn er waarschijnlijk (veel) minder zwerfkatten dan huiskatten in Nederland. Omdat zwerfkatten echter vermoedelijk in grotere mate afhankelijk zijn van voedsel uit de natuur, zijn de problemen rondom predatie en predatie-effecten mogelijk qua grootte van vergelijkbare aard, of zelfs groter. Cijfers hierover zijn echter niet bekend. Om de lezer toch enig beeld te geven, toont onderstaand figuur de situatie in Canada, waaruit blijkt dat jaarlijks vele miljoenen vogels door zwerfkatten worden gedood. Ook blijkt uit de figuur dat in Canada naar verhouding meer vogels worden gedood door zwerfkatten dan door huiskatten. Helaas is de context verder onbekend (zoals het aantal huis- en zwerfkatten in Canada), dus is het lastig om verdere conclusies te trekken.

Bird deaths in Canada

The top causes of bird deaths in Canada each year, with estimated annual death toll, in millions:

Figuur 2: Jaarlijks aantal gedode vogels in Canada door katten en andere menselijke oorzaken.

2.2.4 Zoönose-risico's

In paragraaf 1.2.4 is de problematiek rondom zoönosen bij katten reeds uitgebreid beschreven. Omdat de problematiek rondom zoönosen zowel opgaat voor huiskatten als voor zwerfkatten, verwijzen we hier ook naar paragraaf 2.2.4. In aanvulling daarop benoemen we hier de aspecten die specifiek gelden voor zwerfkatten.

⁴⁰ <https://bioone.org/journals/african-zoology/volume-43/issue-2/1562-7020-43.2.218/Abundance-and-home-ranges-of-feral-cats-in-an-urban/10.3377/1562-7020-43.2.218.short>

Hoewel alle katten verspreiders zijn van Toxoplasmose en Toxocara, is de verwachting dat zwurfkatten, die minder in de nabijheid van mensen leven en waarvan de aantallen kleiner zijn, minder besmettingen veroorzaken. Een kanttekening hierbij is dat het RDA-rapport 'vat op de zwurfkat' aangeeft dat Toxocara-infecties veel vaker worden gezien bij zwurfkatten (tot 73% vaker) dan bij andere katten. Ook wijst het rapport 'Bekedam' op de mogelijke risico's t.a.v. zoönose-ontwikkeling en zoönose-verspreiding door zwurfkatten 'die, met name in de grote steden, in grote aantallen voorkomen'.⁴¹

2.2.5 Overlast

In paragraaf 1.2.5 is de problematiek rondom overlast bij katten reeds beschreven. Omdat deze problematiek opnieuw zowel opgaat voor huiskatten als zwurfkatten, verwijzen we hier naar paragraaf 1.2.5. Er zijn geen aspecten rond deze problematiek gehoord die specifiek gelden voor zwurfkatten, maar niet voor huiskatten.

2.2.6 Overige problemen

Bij het beschrijven van de problematiek rondom zwurfkatten wordt in deze verkenning de focus gelegd op het dierenwelzijn, predatie, zoönosen en overlast. Met betrekking tot de zwurfkatten spelen dezelfde mogelijke overige problemen als bij de huiskat. Daarom verwijzen we hier naar paragraaf 1.2.5. Hierbij maken we wel de opmerking dat zwurfkatten mogelijk meer hybridiseren met de Europese wilde kat (*Felis silvestris*) dan huiskatten, omdat zwurfkatten permanent buiten zijn, niet geneutraliseerd zijn en mogelijk gedrag vertonen dat veel lijkt op dat van de Europese wilde kat. Met het oog op de bescherming van de Nederlandse biodiversiteit is dit niet wenselijk.

2.3 Doel t.a.v. zwurfkatten

Om bovenstaande problematieken te kunnen verminderen, heeft het huidige en toekomstige beleid ten doel het aantal zwurfkatten in Nederland te verminderen. In het volgende hoofdstuk worden de instrumenten beschreven die volgens de stakeholders hiervoor kunnen worden ingezet. Zoals beschreven in paragraaf 2.2.1 is het aantal zwurfkatten vooralsnog onbekend. Een 0-meting is gewenst om te kunnen beoordelen of maatregelen leiden tot een afname in het aantal zwurfkatten.

2.4 Oplossingsrichtingen t.a.v. zwurfkatten

Hieronder volgt een beschrijving van de mogelijke oplossingsrichtingen die specifiek gericht zijn op het verminderen van het aantal zwurfkatten. Belangrijke eerste opmerking hierbij is dat een aantal oplossingsrichtingen bij huiskatten (paragraaf 1.4) ook van belang kunnen zijn voor het aantal zwurfkatten, omdat die oplossingsrichtingen ervoor zorgen dat huiskatten niet gaan zwerven (e.g. binnenhouden), zich niet kunnen voorplanten met zwurfkatten (e.g. neutralisatie) of makkelijker teruggevonden kunnen worden (e.g. chipplicht). Een belangrijke tweede opmerking hierbij is dat er zich tussen de zwurfkatten zonder eigenaar ook kwijtgeraakte huiskatten met (vermeende) eigenaar bevinden. Voor deze groep geldt een gemeentelijke zorgplicht en deze katten worden na het vangen herenigd of herplaatst bij een eigenaar. Het is dus belangrijk te onderkennen dat alhoewel de huiskatten- en zwurfkattenproblematiek en -oplossingsrichtingen in deze verkenning apart zijn beschreven, ze wel onderling invloed op elkaar hebben. Ook de onderstaande oplossingsrichtingen moeten niet los gezien worden van elkaar: een succesvolle aanpak van zwurfkatten kan een mix van oplossingsrichtingen betekenen.

⁴¹ Bekedam et al. (2021) Zoönosen in het vizier. Rapport van de expertgroep Zoönosen.

2.4.1 TNRC

De eerste oplossingsrichting is het stimuleren van de toepassing van de TNRC-methode: Trap, Neuter, Return/Relocate, Care. Het uitgangspunt van TNRC is om niet-gesocialiseerde katten te vangen, te neutraliseren en daarna weer terug te zetten in de omgeving, met een bepaalde monitoring en verzorging. Hieronder volgt een toelichting per fase:

TRAP

- Indien men in een bepaald gebied gekozen heeft voor TNRC om zwerfkatten te behandelen, wordt het gebied geïnspecteerd en worden vangkooien geplaatst. De eerste fase betreft het vangen van de katten. Indien een moederkat zogend is, worden ook de kittens gezocht en gevangen.
- Vervolgens wordt per kat bekeken of de kat reeds een eigenaar heeft (e.g. door te checken op een chip) en of de kat met de eigenaar herenigd kan worden. Bij twijfel moet de kat twee weken in bewaring gehouden worden, zodat een eventuele eigenaar deze nog kan ophalen.

NEUTER

- Indien na twee weken blijkt dat de kat niet kan worden herenigd met zijn eigenaar (bijvoorbeeld omdat de kat in de eerste instantie al geen eigenaar had), wordt de kat geneutraliseerd (i.e. gesteriliseerd/gecastreerd).
- Om de behandelde katten herkenbaar te maken, wordt ook een stukje van het oor afgehaald ('eartipping'). Daarnaast kiezen sommige organisaties ervoor de katten ook te chippen.
- Ook kiest men er vaak voor om welzijnsverbeterende handelingen uit te voeren, zoals het toedienen van vaccins of medicatie en het controleren van gebit en oren.
- Indien blijkt dat de gezondheid van een kat zeer slecht is, kan worden gekozen voor euthanasie.

RETURN/RELOCATE

- Zwerfkatten die in zekere mate gesocialiseerd blijken (i.e. tam zijn), worden indien mogelijk herplaatst als huiskat bij een eigenaar. Partijen die betrokken zijn bij deze verkenning geven aan dat het over het algemeen niet mogelijk is om een niet-gesocialiseerde zwerfkate op latere leeftijd alsnog te socialiseren.
- Niet-gesocialiseerde gezonde zwerfkatten worden teruggeplaatst in de omgeving. Soms betreft het de oude omgeving waarin zij worden teruggeplaatst, maar ook een andere, nieuwe omgeving is mogelijk. In ieder geval wordt getracht de zwerfkate buiten natuurgebieden te plaatsen, om predatie op beschermde en zeldzame wilde diersoorten te verminderen. Gevangen kittens worden niet teruggeplaatst in de omgeving, maar worden gesocialiseerd en vervolgens herplaatst als huiskate binnen een huishouden.

CARE

- Bij de in de omgeving teruggeplaatste katten is het de bedoeling dat betrokkenen (meestal buurtbewoners of leden van de TNRC-organisatie) na het terugplaatsen van de zwerfkate, dit dier en de populatie zwerfkatten monitoren, waaronder op nieuwe aanwas. Soms worden de zwerfkatten ook bijgevoerd.
- Indien uit monitoring blijkt dat nieuwe niet-geneutraliseerde katten in een populatie verschijnen of eerder behandelde katten medische hulp nodig hebben, komt men terug voor een nieuwe vangactie.

De TNRC-methode wordt momenteel in een groeiend aantal gebieden uitgevoerd, zoals in de provincie Utrecht, provincie Friesland, Gemeente Rotterdam en op de Waddeneilanden. De uitvoering gebeurt meestal door gespecialiseerde stichtingen, al dan niet in opdracht van of gefinancierd door een gemeente, provincie of natuurbeheerder.

Hieronder wordt middels voor- en nadelen beschreven hoe TNRC bijdraagt aan de gestelde problematiek. Daarna volgt een beschrijving van de verschillende uitvoeringsaspecten bij deze oplossingsrichting. Let op: de kleuren in de tabellen zijn alleen bedoeld om de leesbaarheid te vergroten.

TNRC-methode i.r.t. de gestelde problematiek:

Voordelen

Aantal zwervkatten: Neutralisatie i.c.m. zorgvuldige monitoring leidt ertoe dat zwervkatten zich niet langer voortplanten. Hierdoor neemt het aantal toekomstige kittens/zwervkatten, en daarmee samenhangend de problematiek rondom dierenwelzijn, predatie, zoönosen en overlast af. Daarnaast leidt TNRC tot een directe afname door het weghalen van de kittens (+/- 35% van de populatie) en door het herplaatsen van tamme zwervkatten.

Aantal zwervkatten: Een aantal partijen geeft aan dat het terugplaatsen van geneutraliseerde katten voorkomt dat een vrijgekomen plek door een andere zwervkat/kitten ingenomen wordt (i.e. het vacuümeffect). Leidt mogelijk tot minder zwervkatten.

Dierenwelzijn: TNRC zorgt ervoor dat zwervkatten bestreden kunnen worden zonder deze te doden. Het doden van zwervkatten wordt door een deel van de partijen die gesproken zijn in de verkenning gezien als onethisch.

Dierenwelzijn: Gevangen zwervkatten krijgen vaak welzijnsverbeterende behandelingen zoals vaccinaties tijdens de opname. Daarnaast leidt het neutraliseren ertoe dat poezen niet langer eindeloos nestjes krijgen en gecasteerde katers niet langer vechten. Op deze manieren wordt het welzijn van zwervkatten na terugplaatsing bevorderd.

Dierenwelzijn: De TNRC-methode zorgt ervoor dat zwervkittens niet op straat hoeven te leven, maar als huiskat geplaatst kunnen worden bij een eigenaar.

Predatie/overlast: Geneutraliseerde katten hebben meestal een kleiner verspreidingsgebied, vanwege de verminderde behoefte tot voortplanting. Leidt mogelijk tot minder overlast en verstoring van prooidieren.

Predatie: Zwervkatten worden bij terugplaatsing veelal bijgevoerd. Leidt mogelijk tot minder predatie.

Predatie: Gevangen zwervkatten worden in principe niet teruggeplaatst nabij natuurgebieden. Leidt mogelijk tot minder verstoring en predatie in natuurgebieden. Het vinden van voldoende geschikte alternatieve locaties kan uitdagend zijn.

Zoönosen: Minder kittens door neutralisaties en herplaatsen kittens. Toxoplasma verspreidt zich met name via kittens.

Nadelen

Predatie: Zwervkatten worden weer losgelaten in de omgeving. Op de korte termijn wordt de problematiek rondom predatie(-effecten) daardoor niet verminderd. Met name voor acuut bedreigde diersoorten is dit problematisch. Op lange termijn zijn er door het neutraliseren wél minder zwervkatten, waardoor de problematiek op de lange termijn wél vermindert, op voorwaarde dat TNRC goed wordt uitgevoerd⁴²

Aantal zwervkatten: TNRC heeft geen invloed op de instroom van verwilderde huiskatten.

Dierenwelzijn: TNRC ontleemt katten de mogelijkheid tot natuurlijk voortplantingsgedrag.

Overlast: Katten worden weer teruggeplaatst in de omgeving.

TNRC-methode i.r.t. de uitvoering:

Uitvoeringsaspecten

Uitvoerbaarheid: Er zijn meerdere opties om de uitrol van de TNRC-methode te stimuleren. De provincies hebben bevoegdheden ten aanzien van de bestrijding van exoten, waartoe de kat mogelijk kan worden gerekend. De Rijksoverheid kan de uitrol van TNRC door provincies en natuurorganisaties mogelijk stimuleren door aandacht te genereren of te voorzien in een richtlijn of informatievoorziening t.a.v. de aanpak van zwervkatten, waarin TNRC meegenomen wordt. Vlaanderen heeft er zelfs voor gekozen lokale besturen te verplichten een plan op te stellen en uit te voeren voor de aanpak van overlast door zwervkatten, inclusief een meldpunt. Ten behoeve van een efficiënte uitvoering van de TNRC-methode zou de Rijksoverheid zich daarnaast kunnen inspannen om te identificeren in welke gebieden de meeste zwerfende katten rondlopen en waar TNRC het meest kansrijk is. Afhankelijk van de gekozen manier van stimuleren, zijn meer details te geven over de uitvoeringsaspecten. Daarnaast is het belangrijk om bij het stimuleren zorg te dragen voor de kwaliteit van uitvoering. TNRC vereist een goede en langdurige nazorg, om nieuwe aanwas van zwervkatten snel te kunnen behandelen. Een andere grote uitdaging bij TNRC is het vinden van voldoende geschikte plaatsen voor het terugplaatsen van de zwervkat, waar zich geen beschermde, kwetsbare prooidieren bevinden. Een belangrijke overweging bij de uitvoering en de kosten is ook dat de TNRC-methode zorgvuldig en structureel ingezet moet worden, anders breidt de problematiek zich gauw weer uit. Bepaalde dierenwelzijnsorganisaties vragen daarom om een formele erkenning voor TNRC organisaties, zodat kwaliteit en standaarden geborgd zijn. Tot slot is het nodig om het aantal zwervkatten in Nederland te monitoren, zodat het effect van ingrijpen goed beoordeeld kan worden.

Kosten & Baten: Overheidspartijen of natuurbeheerders zouden ervoor kunnen kiezen financiële ondersteuning te verlenen aan de TNRC-aanpak. Financiële ondersteuning zou direct kunnen geschieden, middels fondsen of cofinanciering. Financiële ondersteuning kan ook indirect: verschillende stichtingen hebben gevraagd om een chip- en neutralisatieplicht zodat zij de kosten voor verwilderde huiskatten kunnen verhalen op eigenaren en de aanwas (en kosten) van nieuwe katten wordt tegengegaan.

De kosten voor het stimuleren van de TNRC-methode zijn erg afhankelijk van de gekozen aanpak (zie uitvoerbaarheid hierboven). Ter indicatie, Stichting Zwervkatten Rijnmond heeft aangegeven dat de totale kosten voor TNRC zo'n 275

⁴² https://www.researchgate.net/publication/281518850_Better_trap-neuter-return_for_free-roaming_cats_Using_models_and_monitoring_to_improve_population_management

euro per behandelde kat bedragen. Zoals eerder beschreven lopen de schattingen over het totaal aantal zwervkatten sterk uiteen. Uitgaande van 100.000 zwervkatten in Nederland (de onderkant van de schatting), komt men uit op een totale kostenpost van 27,5 miljoen euro.

Juridische aspecten: Voor het gebruik van vangkooien buiten de bebouwde kom en het uitzetten/terugplaatsen van katten is een ontheffing op de Wet natuurbescherming nodig. In sommige gevallen (vangen in Natura2000 gebieden) is ook een vergunning nodig voor gebiedsbescherming.

Krachtenveld: Tijdens het 'VAO Dierenwelzijn buiten de veehouderij' op 17 december 2020 hebben de leden Moorlag (PvdA) en De Groot (D66) naar aanleiding van breed gedragen TNRC-projecten in Zeeland en op Texel een motie ingediend met het verzoek te bevorderen dat deze aanpak en dit type projecten op bredere schaal wordt toegepast. Deze motie werd aangenomen na steun van o.a. SP, GroenLinks, ChristenUnie, PvdD, SGP, 50PLUS, en DENK. Naar aanleiding van deze motie is het zwervkattensymposium op 4 april 2022 georganiseerd.⁴³ De TNRC-aanpak lijkt ook gedragen te worden door de gesproken dierenwelzijnsorganisaties, natuurorganisaties, provincies, onderzoeksinstituten, Dibevo, FBE en de KNMvD. Een zorg van de natuurorganisaties en de FBE is wel predatie door teruggeplaatste katten, waarbij zij wijzen op de noodzaak van korte termijn oplossingen om bedreigde vogelsoorten in Nederland te behouden. Ook is een breed draagvlak van belang voor goede uitvoering van TNRC, omdat in het veld met een breed scala aan partijen samengewerkt dient te worden. Enkele stakeholders wezen er ook op dat een meer massale uitrol van TNRC mogelijk ook kan leiden tot onrust onder katteneigenaren die hun kat los laten lopen, omdat katten dan op grote schaal gevangen gaan worden. Goede herkenning van huiskatten t.o.v. zwervkatten wordt dan extra belangrijk. Zoals gezegd hebben provincies bevoegdheden ten aanzien van de bestrijding van exoten, waartoe de kat mogelijk kan worden gerekend. De Rijksoverheid heeft mogelijk een rol bij het verlenen van ontheffingen voor TNRC projecten. Stichting Zwervkatten Nederland zou een dergelijke rol toejuichen, aangezien zij aangeven dat voor de bredere inzet van TNRC terug moet worden gegaan naar een centrale ontheffing voor TNRC-stichtingen, in plaats van de decentralisatie richting provincies die heeft geleid tot verschillend beleid in elke provincie.

Permanente opvang (variant op TNRC)

Een alternatief voor TNRC is het stimuleren van de permanente opvang van zwervkatten in een kattenren of een andersoortig opvangcentrum. Deze aanpak is volkomen gelijk aan die van TNRC, alleen het Return gedeelte is anders. Gesocialiseerde zwervkatten en kittens worden nog steeds als huiskat herplaatst, maar de overige zwervkatten worden niet weer losgelaten in de omgeving, maar in een permanente opvang geplaatst. Op dit moment staat in de provincie Friesland een kattenren welke nu gebruikte wordt als tijdelijke opvang van schuwe zwervkatten, maar in theorie zou kunnen functioneren als permanente opvang voor zwervkatten (kattenren; zie foto hieronder).

Voor- en nadelen: De voor- en nadelen liggen in lijn met de TNRC-methode. Het voordeel m.b.t. het verminderen van het aantal katten blijft staan, maar het voordeel m.b.t. het vacuümeffect vervalt, omdat vrijgekomen plekken opgevuld kunnen worden door nieuwe zwervkatten. Ten aanzien van predatie zijn de voordelen nog groter, omdat de zwervkatten niet teruggeplaatst worden en predatie door de weggevangen katten per direct stopt. Ten aanzien van dierenwelzijn is het bijkomend voordeel dat de katten permanent verzorgd worden, en als bijkomend nadeel dat de katten beperkt worden qua leefgebied en dat permanente opvang voor stress kan zorgen.

Uitvoering: Met betrekking tot het stimuleren van permanente opvang heeft men dezelfde opties als genoemd bij TNRC. Permanente opvang leidt tot een extra uitvoeringsstap t.o.v. de TNRC-methode. Naast de TNRC aanpak moet immers ook voorzien worden in een permanente opvang. Neutralisatie blijft noodzakelijk, om voortplanting in de opvang of na eventuele ontsnapping te voorkomen. Het realiseren en onderhouden van permanente opvang leidt naar verwachting tot aanzienlijke kosten en vereist veel ruimte. Provincie Friesland heeft een bijdrage geleverd van €35.000 voor de bouw van de kattenren van Stichting Zwervkatten Nederland, welke ongeveer 200 katten kan huisvesten. Omdat er erg veel zwervkatten zijn, lijkt het niet realistisch om voor elke zwervkat in Nederland een permanente opvangplek te creëren.

Het permanent opvangen en verzorgen van grote groepen verwilderde katten wordt door de Universiteit Utrecht dringend ontraden, om zowel soortspecifiek gedrag van de kat maar ook het gevaar op geïnstitutionaliseerde hoarding: het georganiseerd verzamelen van dieren. In dergelijke systemen is welzijnsaantasting een groot gevaar. Toepassing van tijdelijke opvang voor specifieke groepen katten lijkt een betere toepassing. De kattenren in Friesland wordt bijvoorbeeld gebruikt om tijdelijk specifiek zwervkatten van Schiermonnikoog op te vangen, die daar niet langer kunnen blijven. Juridisch gezien zijn er in vergelijking met TNRC geen bezwaren m.b.t. het opvangen van zwervkatten. De eigenaar van de kattenren heeft wel een blijvende verplichting tot het verzorgen van de katten in de ren. De eventuele maatschappelijke bezwaren tegen TNRC lijken niet op te gaan voor permanente opvang, predatie stopt direct. Juist bij permanente opvang is de monitoring na het wegvangen van de katten van groot belang, om het door bepaalde partijen genoemde vacuümeffect te voorkomen.

⁴³ Verzamelbrief Natuur van 7 juni 2022;

https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2022D23267&did=2022D23267

Figuur 3: Foto-impressie van kattenren in Friesland

Doden (na vangst) (variant op TNRC)

Een alternatief op TNRC is het doden van gevangen zwervkatten. Deze aanpak komt overeen met enkele stappen die ook in de TNRC-methode worden genomen: na de vangst wordt gekeken of een kat al een eigenaar heeft en daarmee herenigd kan worden. Gesocialiseerde zwervkatten en kittens worden uiteraard nog steeds als huiskat herplaatst, maar de overige zwervkatten worden niet losgelaten, maar gedood.

Voor- en nadelen: De voor- en nadelen liggen deels in lijn met de TNRC-methode. Het voordeel m.b.t. het verminderen van het aantal katten blijft staan, maar voordeel m.b.t. het vacuümeffect vervalt, vrijgekomen plekken kunnen opgevuld worden door nieuwe zwervkatten. Ten aanzien van predatie zijn de voordelen nog groter, omdat de zwervkatten niet teruggeplaatst worden en predatie door de gevangen/geëuthanaseerde zwervkatten per direct stopt. Ten aanzien van dierenwelzijn is de situatie uiteraard geheel anders. Het doden van gezonde katten wordt door een deel van de Nederlandse bevolking en de voor deze verkenning gesproken partijen gezien als onethisch en dieronvriendelijk. Ten opzichte van afschot is het voordeel dat men op deze wijze echter zeker weet dat huiskatten met eigenaar, gesocialiseerde zwervkatten en kittens niet gedood worden, echter het vangen alvorens het doden kan gepaard gaan met meer stress dan directe afschot.

Uitvoering: Het proces rondom het vangen en doden van zwervkatten komt enigszins overeen met het proces rondom TNRC. Het neutraliseren en medisch verzorgen van niet-gesocialiseerde zwervkatten wordt overgeslagen. Wel blijft monitoring van de populatie zwervkatten na het vangen van belang. De kosten zijn naar verwachting (een stuk) lager dan bij TNRC. Het doden van zwervkatten is juridisch mogelijk bij overlast. Het draagvlak voor het doden is vermoedelijk laag. Enkel in de provincie Fryslân wordt dit nog gedaan. Op 26 mei 2021 hebben de Friese Staten laten weten niet de opdracht "afschot van verwilderde katten" te willen intrekken. Een ingediende motie om de opdracht in te trekken werd niet (voldoende) gesteund". Het doden van gevangen katten is eerder door de provincie Friesland toegepast op Schiermonnikoog, maar na maatschappelijke commotie heeft men nu besloten tot permanente opvang van die katten. In een marktonderzoek van de Dierenbescherming gaf 54,3% van de respondenten (waarvan 29,4% katteneigenaar is) aan het toelaatbaar te vinden dat (verwilderde) katten (onder voorwaarden) gedood worden ter bescherming van weidevogels. 19% van de respondenten vond dit nooit toelaatbaar.⁴⁴ Merk op dat het doden (evenals permanente opvang) ook toegepast kan worden in combinatie met andere oplossingsrichtingen of als laatste redmiddel, bijvoorbeeld nadat terugplaatsing en permanente opvang niet mogelijk bleken.

⁴⁴ Marktonderzoek 'Onderzoek weidevogels/loslopende katten' i.o.v. Dierenbescherming, november 2022. Uitgevoerd door PanelWizard onder 1047 personen.

2.4.2 Afschot

Een tweede oplossingsrichting is afschot van zwerfkatten. Tot een aantal jaar geleden werd afschot veelvuldig in Nederland toegepast als vorm van faunabeheer, maar momenteel wordt het uitsluitend nog toegepast in de provincie Fryslân, waar predatiebeheer wordt toegepast binnen een meer-sporenaanpak samen met agrarisch beheer, waterbeheer en landschapsbeheer. Hierbij wordt afschot toegepast als een laatste schakel (redmiddel) binnen een bredere aanpak van zwerfkatten. FBE Fryslân heeft daarbij aangegeven dat afschot van katten maatwerk is: jagers maken een zorgvuldige afweging of het een zwerfkat betreft (middels observaties van het gedrag en kennis van de regionale huiskatten) en of het dier schade aanricht in weidevogelgebieden. FBE Fryslân gaf aan dat er in 2021 in totaal 252 katten zijn geschoten in Friesland. Hieronder wordt middels voor- en nadelen beschreven hoe afschot als oplossingsrichting bijdraagt aan de gestelde problematiek. Daarna volgt een beschrijving van de verschillende uitvoeringsaspecten bij deze oplossingsrichting.

Afschot i.r.t. de gestelde problematiek:

Voordelen

Loslopende katten: Afschot vermindert het aantal katten direct. Hierdoor neemt het aantal toekomstige kittens/zwerfkatten, en daarmee de problematiek rondom dierenwelzijn, predatie, zoönosen en overlast, af.

Predatie/overlast: Afschot leidt ertoe dat predatie en overlast door de geschoten kat per direct stopt.

Dierenwelzijn: Afschot is een kortdurende ingreep en levert mogelijk minder stress op dan een vangkooi.

Zoönosen: Afschot zorgt ervoor dat minder kittens worden geboren en ook kittens direct worden gedood. Toxoplasma verspreidt zich met name via kittens.

Nadelen

Dierenwelzijn: Het doden van gezonde katten wordt door een deel van de in de verkenning gesproken partijen, en mogelijk ook de Nederlandse bevolking, gezien als onethisch en dieronvriendelijk.

Dierenwelzijn: Ook gesocialiseerde zwerfkatten en kittens worden direct gedood, welke mogelijk als huiskat geplaatst hadden kunnen worden.

Loslopende katten: Bepaalde partijen geven aan dat afschot van katten kan leiden tot een vacuümeffect, waarbij een vrijgekomen plek door een andere zwerfkat/kitten ingenomen wordt.

Afschot i.r.t. de uitvoering:

Uitvoeringsaspecten

Uitvoerbaarheid: Afschot van katten wordt uitgevoerd door een Faunabeheereenheid in opdracht van de provincie. Elke provincie bepaalt zelf of zij wil overgaan tot afschot van katten. Op dit moment heeft één provincie gekozen voor afschot. De rol voor de Rijksoverheid is beperkt of niet aanwezig. De wens vanuit in ieder geval provincie Fryslân is dat de provincies zelf verantwoordelijk blijven voor de keuze tot afschot. De Rijksoverheid kan mogelijk ondersteuning bieden door provincies te voorzien van een richtlijn of informatievoorziening t.a.v. de bestrijding van zwerfkatten, waarin afschot meegenomen wordt.

Kosten & Baten: Het is niet bekend wat de kosten van faunabeheer middels afschot zijn voor specifiek zwerfkatten.

Juridische aspecten: Provincies zijn momenteel verantwoordelijk voor keuzes t.a.v. de afschot van katten.

Krachtenveld: Er lijkt weinig draagvlak voor afschot van gezonde zwerfkatten, zowel bij de in deze verkenning gesproken partijen, als mogelijk de Nederlandse bevolking. 'De mens heeft een probleem gecreëerd en lost dit op door gezonde dieren af te schieten', is daarbij een gehoord argument. Ook bestaat ondanks de zorgvuldige afwegingen rondom afschot, het risico op afschot van huiskatten met eigenaar, wat stof zal doen opwaaien. De meeste provincies hebben inmiddels besloten tot het stoppen van afschot van katten. Ook de Tweede Kamer heeft in 2021 middels een motie gevraagd om 'in overleg te treden met medeoverheden over de vraag hoe afschot van katten in de regelgeving zo veel mogelijk voorkomen kan worden'.⁴⁵ FBE en provincie Fryslân hebben aangegeven dat zij afschot als één van de laatste redmiddelen zien. Hun voorkeur gaat uit naar het wegnemen van het probleem op andere wijze. De provincie Fryslân heeft om deze reden ook gekozen voor het ondersteunen van andere oplossingsrichtingen, zoals campagnes om katten tijdelijk binnen te houden en permanente opvang. Maar, met het oog op de acute dreiging voor o.a. weidevogels wil men wel de mogelijkheid tot afschot behouden. Daarbij wijst men erop dat met het oog op weidevogels, beheer ook mogelijk is t.a.v. andere (beschermd) predatoren. Op 26 mei 2021 hebben de Friese Staten laten weten niet de opdracht "afschot van verwilderde katten" te willen intrekken. Een ingediende motie om de opdracht in te trekken werd niet (voldoende) gesteund.

⁴⁵ Kamerstuk 28286 nr. 1154

Bijlage 1: Overzicht betrokken partijen

Onderstaand overzicht toont de organisaties (A-Z) die betrokken zijn geweest bij deze verkenning.

Indien partijen zijn aangesloten bij de Rondetafelgesprekken of bezocht zijn tijdens een werkbezoek, staat dat aangegeven.

1. Amivedi
2. Bond van Friese Vogelwachten (Werkbezoek)
3. Dibevo
4. Dierenbescherming (Rondetafel)
5. Dierencoalitie
6. Ecosensys (Werkbezoek)
7. FBE Friesland (Werkbezoek)
8. Gemeente Amsterdam
9. Gemeente Alphen a/d Rijn
10. Hogeschool van Hall Larenstein (Rondetafel)
11. IPO
12. KNMVd (Dierenartsen) (Rondetafel)
13. Landelijke Inspectiedienst Dierenbescherming
14. Mundikat
15. Natuurmonumenten
16. Neokat
17. NWWA
18. Provincie Fryslân (Rondetafel) (Werkbezoek)
19. Provincie Groningen (Rondetafel) (Werkbezoek)
20. Provincie Utrecht (Rondetafel)
21. Provincie Zeeland
22. Provincie Zuid-Holland
23. Rijksuniversiteit Groningen (Rondetafel) (Werkbezoek)
24. RIVM
25. Staatsbosbeheer (Rondetafel)
26. Stichting Dierenlot (Rondetafel)
27. Stichting Zwerfkatten Nederland (Rondetafel)
28. Stichting Zwerfkatten Rijnmond (Werkbezoek)
29. TICA
30. Universiteit Utrecht - Faculteit DGK (Rondetafel)
31. Universiteit Utrecht - Faculteit DGK - Shelter Medicine Utrecht
32. Vlaamse Gewest (Werkbezoek)
33. Vogelbescherming Nederland (Rondetafel)
34. Zeeuws Landschap (Rondetafel)

Bijlage 2: Achtergrond

Een overzicht van enkele belangrijke recente ontwikkelingen m.b.t. zwervkatten en loslopende huiskatten.

Ontwikkelingen in Vlaanderen

Vlaanderen heeft vanaf 2014 meerdere maatregelen doorgevoerd ten aanzien van de (zwerv)kattenproblematiek, namelijk een I&R-plicht, neutralisatieplicht en een verplichting voor gemeenten om overlast door zwervkatten aan te pakken. Omdat asielen overvol raakten wegens de grote toestroom aan (zwerv)katten, waren zij genoodzaakt veel dieren te euthanaseren. Dit was voor Vlaanderen de aanleiding om voorgenoemde maatregelen in te stellen.

De I&R-plicht is vanaf 2014 stapsgewijs uitgebreid: eerst de asielen, toen fokkers en ten slotte particulieren. Katten mochten sindsdien niet meer verhandeld (of weggegeven) worden zonder identificatie en registratie. De identificatie en registratie moest daarnaast plaatsvinden vóór de leeftijd van twaalf weken. Voor katten uit het buitenland geldt dat dit binnen acht dagen na aankomst moet gebeuren.⁴⁶

Om de zwervkattenproblematiek te verminderen, is het in Vlaanderen verplicht katten te castreren of steriliseren ten laatste op vijf maanden ouderdom. Katten mochten sindsdien niet meer verkocht of weggegeven worden alvorens het dier was geneutraliseerd en geregistreerd. Voor katten uit het buitenland geldt dat de neutralisatie moet gebeuren vóór de kat vijf maanden oud is, of als de kat al ouder is dan vijf maanden, dit binnen 30 dagen na aankomst gebeurt. Het is de verantwoordelijkheid van de dierenarts om de datum van de neutralisatie te noteren in de databank CatID.⁴⁷

Uitzonderingen van de neutralisatieplicht zijn fokkatten die gehouden worden door erkende fokkers, katten die bestemd zijn voor export en katten die geboren zijn vóór 31 augustus 2014 (behalve wanneer het dier wordt verkocht of weggegeven).

Vlaanderen heeft gemeenten er daarnaast toe verplicht overlast van zwervkatten aan te pakken. Predatie speelt daarbij volgens Vlaanderen geen rol. Uit een recente bevraging bleek dat 247 van de 252 deelnemende lokale besturen maatregelen namen i.r.t. de zwervkattenproblematiek. Samen vingen zij in 2021 15.380 zwervkatten, waarbij de katten in driekwart van de gevallen werden geneutraliseerd, en dan teruggeplaatst of geadopteerd. Een duizendtal katten werd geëuthanaseerd om medische redenen.⁴⁸

In Vlaanderen is geen nulmeting gedaan. Daarnaast zijn er geen directe cijfers van het aantal zwervkatten. Dit maakt het lastig in te schatten in hoeverre de maatregelen effect hebben. Wel zijn de asielen nu verplicht jaarlijks cijfers aan te leveren. Op basis daarvan lijkt het erop dat de verplichte gemeentelijke aanpak, de I&R-plicht en de neutralisatieplicht bijdragen aan het verminderen van het aantal katten in asielen. Dit betekent echter niet dat er per se minder (zwerv)katten in totaal zijn.

RDA Zienswijze 'Vat op de Zwerfkat'

De RDA heeft op 30 juni 2016 de zienswijze 'Vat op de zwerfkat' gepubliceerd, welke ingaat op de zwervkattenproblematiek in Nederland.⁴⁹ De RDA focust in haar rapport vooral op de gevaren van

⁴⁶ [Identificatie en registratie katten | Vlaanderen.be](#)

⁴⁷ [Verplichte castratie/sterilisatie van katten | Vlaanderen.be](#)

⁴⁸ [persoverzicht omgeving woensdag 01 juni 2022.pdf \(mcusercontent.com\)](#)

⁴⁹ <https://www.rda.nl/binaries/raad-voor-dierenaangelegenheden/documenten/zienswijzen/2016/06/29/vat-op-de-zwerfkat/RDA+Rapport+Zwervkatten+2016.pdf>

zwerfkatten voor de volksgezondheid, waarbij toxoplasmose en toxoplasma als belangrijkste zoonose worden aangehaald. Het rapport geeft een overzicht van de mogelijke risico's en doet een aantal aanbevelingen om de populatie zwerfkatten, en daarmee ook de kans op overdracht van besmettingen, te verkleinen. Voorgestelde maatregelen waren onder andere (vroeg)castratie om huiskattenpopulaties beheersbaar te maken en houden en identificatie en registratie van huiskatten om eigenaren verantwoordelijk te kunnen stellen voor de zorgplicht ten aanzien van hun huisdier. In reactie op de zienswijze van de RDA geeft staatssecretaris van Dam in zijn brief van 7 juli 2016 aan deze adviezen niet over te nemen vanwege de administratieve lasten, de verwachte beperkte bijdrage aan de reductie van zwerfdierpopulaties en de zeer lastige handhaafbaarheid.

Overige aanbevolen maatregelen waren:

- Het toepassen van immunocontraceptie op zwerfkattenpopulaties
- Een verbod op import van katten zonder bekende gezondheids- of vaccinatiestatus
- Euthanasie van gevangen/opgevangen zwerfkatten die uitzichtloos lijden en/of geen perspectief hebben op een dierwaardig bestaan
- Afschot als laatste middel
- Het opstellen van een blauwdruk voor een *Service Level Agreement* voor de aanpak van zwerfkattenpopulaties, waaronder de TNR-methode, op basis van *best practices*
- Laagdrempelige verkrijgbaarheid van ontwormingsmiddelen in de detailhandel
- Het weren van ontlasting van katten uit de GFT-bak
- Het weren van katten uit veestallen en veevoer om infectieoverdracht te voorkomen
- Het informeren van gemeenten over de onwenselijkheid en risico's van zandbodems op openbare speelterreinen

Pilot lokale chipplicht

In 2016 vroeg Amsterdam (mede namens 35 andere gemeenten) aan staatssecretaris Van Dijk en later ook minister Schouten om een (landelijke) chipplicht. In februari 2018 volgden twee Kamermoties. De motie van Arissen (PvdD) en Grashoff (GL) met een verzoek tot een landelijke chipplicht haalde geen meerderheid. De motie De Groot (D66) daarentegen wel. Deze motie verzocht de Minister om gemeenten in de mogelijkheid te stellen om lokaal een chipplicht in te voeren. Vervolgens heeft minister Schouten een verkennende pilot geïnitieerd. Doel was om ervaring op te doen met de werking en effecten van een lokale chipplicht. Bij het opzetten van de pilot twijfelden gemeenten of de lokale APV wel juridische mogelijkheid biedt om de chipplicht op te baseren. Daarnaast hadden de gemeenten de voorkeur voor een landelijke chipplicht, in plaats van een lokale. Uiteindelijk maakten Amsterdam en Alphen aan de Rijn begin 2021 bekend aan de pilot deel te nemen op basis van de APV. De gemeenten moesten nog wel hun proces van politieke besluitvorming en wijziging van de APV doorlopen. Dat heeft het grootste deel van 2021 geduurd. Recent heeft de gemeente Amsterdam geconstateerd dat de APV geen juridische grondslag biedt voor een chipplicht. De gemeente Amsterdam beschouwt het aantal zwerfkatten in de stad als beheersbaar. Loslopende katten zijn volgens hen geen bedreiging voor de openbare orde en veiligheid. Wel ziet gemeente Amsterdam met name winst op het gebied van dierenwelzijn, maar geeft aan dat de bevoegdheden rondom dierenwelzijn bij de Rijksoverheid zijn belegd. Binnen de APV kan de gemeente geen dierenwelzijnszaken regelen. Die biedt daarom geen juridische basis voor een lokale chipplicht. Om deze reden is de pilot klaar.

Pilot Zeeland

In 2018 is de provincie Zeeland begonnen met de voorbereidingen voor twee pilot-onderzoeken naar de effecten van zwervkatten. Uiteindelijk is één pilot van de grond gekomen rond het oude werkeiland bij Neeltje Jans. Uit het onderzoek bleek dat slechts één of twee zwervkatten zijn gevonden in het gebied (7-10 katten verwacht). De zwervkat(ten) bleken vooral knaagdieren te eten, maar ook een enkel bedreigd dier. Vanwege het lage aantal zwervkatten zijn de resultaten beperkt bruikbaar.

Juridische discussies

In 2019 werd een rechtswetenschappelijke analyse gedaan naar het Europese natuurbeschermingsrecht en de invloed van katten op de natuur.⁵⁰ De rechtswetenschappers van Tilburg University concludeerden dat EU-lidstaten zwervkatten en verwilderde katten moeten verwijderen of beheren wanneer die beschermde soorten of gebieden bedreigen, en dat deze tevens een verbod moeten instellen en handhaven op het los laten lopen van huiskatten.

In reactie op Kamervragen (2020) naar aanleiding van bovenstaande publicatie, stelde Minister Schouten dat de huiskat geen inheemse wilde diersoort van communautair belang is.⁵¹ Daarnaast gaf de Minister aan dat bij het laten loslopen van huiskatten in de meeste gevallen geen sprake is van een overtreding van het verbod op het opzettelijk vangen of doden van beschermde diersoorten, omdat geen sprake is van opzet. Niet elk laten loslopen van een huiskat leidt volgens Minister Schouten tot het hoogstwaarschijnlijk doden van een beschermde vogel of dier. Het laten loslopen van een huiskat dient bovendien een redelijk doel, namelijk het welzijn van de kat.⁵²

Vervolgens verzocht Stichting Huiskat Thuis Minister Schouten in 2021 om op te treden tegen het laten loslopen van huiskatten. Volgens de stichting is het buiten laten lopen van huiskatten gelijk te stellen aan het uitzetten van dieren in de natuur. Ter bescherming van de natuur is laatstgenoemde verboden.⁵³ De rechter in Amsterdam oordeelde recentelijk dat 'uitzetten' betekent dat iemand dieren blijvend in de natuur wil plaatsen.⁵⁴ Dat wil zeggen dat ze nooit meer naar huis terug zouden gaan. Huiskatten zijn onderdeel van het gezin en komen geregeld thuis om te slapen en te eten. Katteneigenaren hebben niet het doel hun kat blijvend in de natuur te plaatsen en daarom is het los laten lopen van huiskatten feitelijk 'uitlaten' en niet 'uitzetten'. Om deze reden is het verzoek tot handhaving afgewezen. Tegen dit besluit is een bezwaarschrift ingediend.⁵⁵

Pilot Texel

Op Texel werd begin oktober 2020 het Vis & Chip evenement georganiseerd. Dit evenement bood alle inwoners van Texel de gelegenheid hun kat kosteloos te laten identificeren en registreren. Uiteindelijk werd door vijfhonderd eigenaren en hun katten gebruik gemaakt van de actie. Als vervolgstap op de identificatie en registratie van de katten zijn dierenwelzijns- en natuurorganisaties gezamenlijk aan de slag gegaan om alle zwervkatten op Texel uit natuurgebieden te halen en deze gechipt en geneutraliseerd te herplaatsen in een passende leefomgeving. Hierbij werd onderscheid gemaakt tussen huiskatten en zwervkatten middels de chip met registratie of andere tekenen van

⁵⁰ Trouwborst, A. & Somsen, H. (2019, 27 november). Domestic Cats (*Felis catus*) and European Nature Conservation Law – Applying the EU Birds and Habitats Directives to a Significant but Neglected Threat to Wildlife. *Journal of Environmental Law*, 2020(32), 391 – 415.

⁵¹ *Aanhangsel van de Handelingen, vergaderjaar 2019 – 2020, nr. 1981.*

⁵² *Aanhangsel van de Handelingen, vergaderjaar 2020 – 2021, nr. 432.*

⁵³ *Stichting Huiskat Thuis eist dat minister ingrijpt en wilde dieren tegen loslopende huiskatten beschermt – Stichting Huiskat Thuis*

⁵⁴ *ECLI:NL:RBAMS:2021:7848, Rechtbank Amsterdam, AMS 21/3062 (rechtspraak.nl)*

⁵⁵ *Update handhavingsverzoek – Stichting Huiskat Thuis*

sociaal gedrag en/of eigenaarschap. De katten met een chip bleven op Texel, en de katten zonder chip werden overgebracht naar het vaste land.⁵⁶

MKBA

Begin 2021 heeft Minister Schouten de resultaten van een MKBA bekend gemaakt. Via de MKBA is onderzocht welke kosten en baten te verwachten zijn bij het verplicht chippen van katten en waar die terecht komen. In de MKBA is onderscheid gemaakt tussen financiële effecten (investeringen om I&R te realiseren, exploitatiekosten, kosten voor toezicht en handhaving en kosten voor de eigenaren), herenigingseffecten voor de eigenaren (waarde van niet verliezen kat, waarde van het sneller herenigen met de kat) en omgevingseffecten (volksgezondheid, overlast en predatie).

Op basis van de verzamelde cijfers laat de MKBA zien dat het invoeren van een chipplicht meer baten oplevert dan kosten. Bij invoering van een lokale chipplicht wordt een opbrengst van 30,6 miljoen verwacht over een periode van 30 jaar (en 87,8 miljoen bij een landelijke chipplicht). Hierbij hebben de eigenaren de meeste kosten en (welzijn)baten. De kosten betreffen het chippen en registreren en de baten hierbij zijn de (snellere) hereniging van de kat met de eigenaar. Ook de gemeenten hebben baten, omdat de opvangkosten en kosten voor de dierenambulances zullen afnemen. De MKBA toont dat de effecten bij een landelijke invoering groter zijn dan bij een gedeeltelijke invoering, omdat de problematiek niet bij gemeentegrenzen ophoudt. Onderstaande figuur tonen de verdeling van de kosten en baten van een landelijke chipplicht over de verschillende stakeholders (over een periode van 30 jaar).

Alternatief: volledige invoering I&R	Eigenaars	Gemeenten	Rijk	Provincie	Exploitant databank
Financieel	-98,7		-0,5		17,1
Investeringskosten			-0,5		
Netto exploitatiekosten					17,1
Kosten eigenaars	-98,7				
Kosten toezicht en handhaving			PM		
Kosten opvanglocaties		84,3			
Uitgespaarde opvangkosten		79,9			
Kosten dierenambulance		4,5			
Herenigingseffecten eigenaar	85,5				
Waarde van niet verliezen kat	64,8				
Waarde van sneller herenigen voor eigenaar	3,4				
Uitgespaarde opvangkosten	17,3				
Overige effecten					
Volksgezondheid			PM		
Overlast		PM			
Predatie				PM	
Saldo	-13,2	84,3	-0,5	-	17,1

De MKBA stelt dat de effecten op overlast, predatie en volksgezondheid beperkt zijn, maar heeft deze effecten helaas niet kunnen waarderen door een gebrek aan data. Daarnaast heeft de MKBA geen cijfers verzameld over de kosten en baten voor dierenartsen, asielen, TNRC-projecten, provincies en handhaving.

⁵⁶ [Vis & Chip Event op Texel groot succes! | Stichting DierenLot](#)

Onderzoek zwerfkatten en zwerfkattensymposium

Op 23 november 2021 heeft minister Schouten de Tweede Kamer geïnformeerd dat zij, in reactie op de Motie Van den Anker (CDA), subsidie heeft verleend aan de Rijksuniversiteit Groningen voor een vierjarig onderzoek naar de effecten van (zwerf)katten op weidevogels (in samenwerking met o.a. Ecosensys). Het doel van dit project is om de effecten van (zwerf)katten op weidevogels op landelijk niveau te kwantificeren en effectiviteit van ingrijpen in de aantallen te toetsen. Het onderzoek sluit aan op lopende initiatieven (wegvangen zwerfkatten) en onderzoek naar weidevogelpredatie in verschillende provincies, en bestaat uit drie gekoppelde pijlers:

1. Het gebruik van hoog-resolutie zendersystemen (ARTS, automatic radio tracking station) om simultaan kuikens en katten te volgen
2. Een eDNA analyse van keutels van verwilderde, zwerf/boerderij en huiskatten (landelijk) om aandeel weidevogels in het dieet te bepalen, alsmede eDNA analyse van prooiresten
3. Een experimentele veldstudie, gericht op het wegvangen van (zwerf)katten om effecten (en herstel) te kwantificeren op weidevogels (Texel, Schiermonnikoog)

In dezelfde kamerbrief is gereageerd op de moties van Moorlag (PvdA) en De Groot (D66) die vragen om (1) het bevorderen van projecten om overlast door zwerfkatten te verminderen en (2) in overleg te treden met medeoverheden over het zoveel mogelijk voorkomen van afschot van katten. Om invulling te geven aan deze moties is met betrokken dierenwelzijnsorganisaties een landelijk symposium georganiseerd op Wereldzwerfdierendag (4 april 2022). Doel van het symposium was het delen van ervaringen omtrent zwerfkatten en alternatieven voor afschot.

Project Schiermonnikoog en Project Utrecht

Begin februari 2022 is Stichting Zwerfkatten Nederland in samenwerking met Nationaal Park Schiermonnikoog, Natuurmonumenten en de Natuur en Vogelwacht gestart met het vangen van ongeveer vijftig verwilderde zwerfkatten. Om te voorkomen dat huiskatten gevangen werden, vond er een actie plaats om huiskatten gratis te laten chippen. Ook konden eigenaren hun kat laten castreren of steriliseren. De zwerfkatten werden vervolgens naar het vasteland gebracht. Daar werden ze opgevangen in een grote zwerfkattenren in de dierenopvang van Munnekezijl. Nadat de katten een gezondheidsbehandeling hadden ontvangen en gechipt en geneutraliseerd waren, werden ze indien mogelijk geplaatst bij boeren. Daarbij werd er op gelet dat zij niet geplaatst werden in de buurt van weidevogelgebieden of andere natuurgebieden. Als herplaatsen niet lukte, bleven ze bij de Stichting Zwerfkatten Nederland. Dit project is gefaciliteerd door de provincie Fryslân.⁵⁷

Naast het project op Schiermonnikoog voert Stichting Zwerfkatten Nederland (SZN) sinds mei 2022 een driejarig project uit in de provincie Utrecht om, i.p.v. jaarlijks 400 katten af te schieten, nu op 400 katten TNRC te verrichten. Daarbij richten zij zich aanvankelijk op de schuwe schuurkatten, omdat SZN aangeeft dat daar de aanwas van zwerfkatten vandaan komt. Daarna zullen zij in beschermde natuurgebieden de katten gaan wegvangen. Zij voeren dit project uit onder coördinatie van de FBE in Utrecht, welke de opdracht van de provincie ontvangen heeft.

⁵⁷ *Schiermonnikoog verbant zwerfkatten naar het vasteland - RTV Noord*